

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

II РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 13

София, четвъртък, 1 декември

1932 г.

16. заседание

Срѣда, 30 ноември 1932 г.

(Открито отъ подпредседателя Н. Шоповъ въ 16 ч. и 55 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Отпуски, разрешени на народни представители . . .	353	группа на Демократическия сговоръ, пл. „Славейковъ“, № 1, и минава въ тази на Демократическия сговоръ съ председателъ А. Цанковъ и че си подава оставката като членъ въ комисията по Министерството на войната. (Съобщение)	354
Питания: 1) отъ народния представител К. Лулчевъ къмъ министра на търговията, промишлеността и труда, относително неизплащане заплатитъ на 220 души работници въ Габрово, поради което обявили стачка. (Съобщение)	354	3) отъ народния представител С. Василевъ, съ което съобщава, че напуска парламентарната група на Демократическия сговоръ, пл. „Славейковъ“ № 1, и минава въ тази на Демократическия сговоръ съ председателъ А. Цанковъ и че си дава оставката като членъ въ комисията по Министерството на войната. (Съобщение)	354
2) отъ народнитъ представители Л. Станевъ, Г. Костовъ и С. Ивановъ къмъ министра на вътрешнитъ работи и народното здраве относно упражнявания тероръ отъ полицейската властъ въ района на II полицейски участъкъ въ София. (Съобщение)	354	Законпроекти:	
Заявления: 1) отъ народния представител И. Лѣкарски, съ което съобщава, че напуска парламентарната група на Демократическия сговоръ, пл. „Славейковъ“ № 1, и минава въ тази на Демократическия сговоръ съ председателъ А. Цанковъ и че сѣщиятъ си подава оставката като членъ въ комисията по Министерството на народното просвѣщение. (Съобщение)	354	1) за разрешаване на Русенска а градска община да сключи заемъ. (Първо и второ четене)	354
2) отъ народния представител Н. Кемилевъ, съ което съобщава, че напуска парламентарната		2) за подпомагане оризопроизводството въ България. (Второ четене)	354
		3) за печата (Първо четене — продължение разискванията).	358
		Дневенъ редъ за следващото заседание	369

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито. Присѣдствуватъ нуждното число народни представители. Заседанието е законно.

(Отъ заседанието отсъдствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Ангеловъ Боянъ, Апостоловъ Драгомиръ, Ачковъ Димитъръ, Бечевъ Милко, Бешковъ д-ръ Иванъ, Бобошевски Цвѣтко, Бончевъ Тодоръ, Бояджиевъ Асенъ, Бояджиевъ д-ръ Атанасъ, Бояджиевъ Стефанъ, Василевъ Григоръ, Василевъ Иванъ, Василевъ Йото, х. Галибовъ Юсеинъ, Геновъ Георги, Георгиевъ Павелъ, Георгиевъ Стойчо, Георгиевъ Стоянъ Йовевъ, Георгиевъ Трифонъ, Гюровъ Лона, Даневъ д-ръ Стоянъ, Деневъ Сѣби Димитровъ, Дилиановъ Минчо, Димитровъ д-ръ Георги М., Димитровъ Захари, Дичевъ Петко, Доброволски Стефанъ, Драгойски Иванъ, Ецовъ Борисъ, Желябовъ Жеко, Запряновъ Петко, Ивановъ Запрянъ, Игнатовъ Тодоръ, Калфовъ Христо, Калповъ Георги, Кантарджиевъ Антонъ, Кондаковъ Александъръ, Кораковъ Крумъ, Косевъ Костадинъ, Костовъ Георги, Краевъ Костадинъ, Кръстевъ Гето, Лоловъ Господинъ, Лоловъ Сава, Лунговъ Николай, Манайковъ Христо, Мариновъ Василь, Маринчевъ Георги, Мар-

ковъ Цоло, Мартушковъ Алекси, Мечкарски Тончо, Мирски Христо, Мугафовъ д-ръ Христо, Наумовъ Александъръ, Неновъ Атанасъ, Овозовъ Александъръ, Патевъ Симеонъ, Пентиевъ Антонъ, Петковъ Борисъ, х. Петковъ х. Георги, Петковъ Петко, Петковъ Стефанъ, Петровъ Никола, Пждаревъ Никола, Радоловъ Александъръ, Рангеловъ Раденко, Родевъ Христо, Русиновъ Костадинъ, Савовъ Сава, Синигерски Младенъ, Стояновъ Георги, Таслаковъ Цвѣтко, Тахировъ Хафузъ Юсеинъ, Ташевъ Димо, Торбовъ Тодоръ, Наумовъ, Тотевъ Деню, Фенерковъ Петъръ, Филиповъ Стоянъ, п. Христовъ Георги, Христовъ Христо, Цанковъ Александъръ, Чачевъ Цачо, п. Цвѣтковъ Кръстю и Якимовъ Тодоръ).

Съобщавамъ на Събранието, че бюрото е разрешило отпускъ на следнитъ народни представители:

- На г. Деню Тотевъ — 1 день;
- На г. Тодоръ Бончевъ — 1 день;
- На г. Георги х. Петковъ — 1 день;
- На г. д-ръ Георги М. Димитровъ — 1 день;
- На г. Цачо Чачевъ — 1 день;
- На г. Гето Кръстевъ — 2 дена;

На г. Кръстю п. Цвѣтковъ — 3 дни и
На г. Петко Дековъ — 9 дни.

Понеже народниятъ представителъ Стоянъ Филиповъ моли да му се разреши 40-дневенъ отпускъ по болестъ, полагамъ въпроса на гласуване. Моля, ония г. г. народни представители, които сж съгласни да бжде разрешенъ 40-дневенъ отпускъ на народния представителъ г. Стоянъ Филиповъ, по болестъ, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Съобщавамъ на Събранието, че е постъпило питане отъ народния представителъ г. Коста Лулчевъ до г. министра на търговията, промишлеността и труда за това, че въ Габрово имало обявена стачка отъ 220 души работници, на които не били изплатени заплатитѣ. Въ питането се казва още, че инспекцията на труда не била взела нужните мѣрки да се предотврати стачката и да се изплатятъ заплатитѣ на работниците.

Това питане ще бжде изпратено на г. министра, за да отговори.

Постъпило е заявление отъ народния представителъ г. Иванъ Лѣкарски, съ което съобщава, че напуца парламентарната група на Демократическия сговоръ, пл. „Славейковъ“ № 1, и минава въ тази на Демократическия сговоръ съ председателъ Александъръ Цанковъ. (Оживление)

Х. Чолаковъ (з): Радостъ въ къщи!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Сжщиятъ съобщава, че си подава оставката като членъ на комисията по Министерството на народното просвѣщение, понеже е билъ избранъ въ тази комисия като принадлежащъ къмъ парламентарната група на Демократическия сговоръ, пл. „Славейковъ“ № 1.

Сжщо постъпило е заявление отъ народния представителъ Никола Кемилевъ, съ което съобщава, че напуца парламентарната група на Демократическия сговоръ, пл. „Славейковъ“ № 1, и минава въ тази на Демократическия сговоръ съ председателъ Александъръ Цанковъ и че си подава оставката като членъ на комисията по Министерството на войната, понеже е билъ избранъ въ тая комисия като членъ на парламентарната група на Демократическия сговоръ, пл. „Славейковъ“ № 1.

Постъпило е заявление и отъ народния представителъ Славейко Василевъ, съ което съобщава, че напуца парламентарната група на Демократическия сговоръ, пл. „Славейковъ“ № 1, и минава въ тази на Демократическия сговоръ съ председателъ Александъръ Цанковъ и че си дава оставката като членъ отъ комисията по Министерството на войната, понеже въ тази комисия е билъ избранъ като членъ на парламентарната група на Демократическия сговоръ, пл. „Славейковъ“ № 1.

Въ идущото заседание бюрото ще ви занимае съ попълване на надлежните комисии.

Постъпило е питане отъ народните представители г. г. Лазаръ Станевъ, Георги Костовъ и Стаматъ Ивановъ относно упражняващия тероръ отъ полицейската властъ въ района на II полицейски участъкъ въ София.

Това питане ще се изпрати на г. министра на вътрешните работи, за да даде надлежния отговоръ.

Пристъпваме къмъ разглеждане на първата точка отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за разрешаване на Русенската градска община да сключи заемъ.

Моля г. секретаря да го прочете.

Замѣстникъ-секретаръ Н. Гашевски (нац. л): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 9)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Който отъ г. г. народните представители приематъ на първо четене законопроекта за разрешаване на Русенската градска община да сключи заемъ, както се прочете, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ Д. Гичевъ: Предлагамъ спешностъ!

С. Омарчевски (з) и Х. Чолаковъ (з): Спешностъ!

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има предложение да се даде спешностъ на законопроекта. Който отъ г. г. народните представители приема това предложение, моля, да вдигне ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта на второ четене.

Замѣстникъ-секретаръ Н. Гашевски (нац. л): (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за разрешаване на Русенската градска община да сключи заемъ“.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Който отъ г. г. народните представители приема заглавието на законопроекта, както се прочете, моля, да вдигне ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-секретаръ Н. Гашевски (нац. л): (Чете)

„Чл. 1. Разрешава се на Русенската градска община да сключи заемъ отъ Русенската популярна банка въ размѣръ на 1.500.000 л., като изплащането на заема ще става въ продължение на осемъ шестмесечни рати, заедно съ лихвитѣ, въ продължение на 4 финансови години, а именно: 1933/1934; 1934/1935; 1935/1936 и 1936/1937 финансови години по 375.000 л. годишно, при следните условия:

а) годишната лихва на заема ще бжде по 9½%, освободенъ отъ всѣкакви комисиони, такси, порто и пр.;

б) разноситѣ по гербовия сборъ въоху договора и пр. сж въ тежестъ на Русенската градска община и

в) за редовното погашение на заема и лихвитѣ Русенската градска община ще предвижда по бюджета си ежегодно необходимия кредитъ“.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Който отъ г. г. народните представители приема чл. 1, както се прочете, моля, да вдигне ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-секретаръ Н. Гашевски (нац. л): (Чете)

„Чл. 2. Срѣдствата, добити отъ заема, ще се употребятъ изключително, за набавяне паважни блокчета и др. материали, необходими за павирането на булевардъ „Бѣла“ до Ютената фабрика, като се павира и ул. „Радецки“ отъ ул. „19 февруарий“, която улица свързва булеварда съ центъра на града Русе“.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Който отъ г. г. народните представители приема чл. 2, както се прочете, моля, да вдигне ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Замѣстникъ-секретаръ Н. Гашевски (нац. л): (Чете)

„Чл. 3. Сумата отъ заема ще се впише въ бюджета на общината на приходъ и разходъ“.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Който отъ г. г. народните представители приема чл. 3, както се прочете, моля, да вдигне ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Минаваме къмъ втората точка отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за подпомагане оризопроизводството въ България.

Моля г. докладчика да докладва законопроекта.

Докладчикъ Е. Поповъ (з): Г. г. народни представители! Парламентарната комисия по Министерството на земледѣлнето и държавните имоти, като взе предъ видъ разискванията, станали при първото четене на законопроекта, направилъ бележки и изказанитѣ мнения, внесе съ съгласието на г. министра на земледѣлнето, нѣкои измѣнения и допълнения, които ще ви докладвамъ сега. (Чете)

„ЗАКОНЪ“)

за подпомагане оризопроизводството въ България“.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Който отъ г. г. народните представители приема заглавието на законопроекта, както се докладва, моля, да вдигне ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Е. Поповъ (з): (Чете)

„Чл. 1. Възлага се на Българската земледѣлска банка за закупи директно или чрезъ Общия съюзъ на българските земледѣлски кооперации по реда, предвиденъ въ чл. 5, буква и, отъ закона за сжщата банка, оризова арпа отъ реколтата 1932 година въ размѣръ до 3.000.000 килограма.

Закупената арпа ще служи евентуално за износъ на чуждестранните пазари, или ще се продава въ страната въ сурово или обработено състояние за задоволяване местната консомация“.

*) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 8.

**) За текста на законопроекта, приетъ на първо четене, вж. прил. Т. I, № 7.

Комисията прие този член безъ изменение.

Председателствуващ Н. Шоповъ: Който отъ г. г. народнитѣ представители приема чл. 1, както се докладва, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Е. Поповъ (з): (Чете)

„Чл. 2. Арпата ще се плаща отъ Българската земеделска банка по цена 5 л. килограма, търговска стока, франко определенитѣ отъ банката складове, при рандеманъ 60%. При по-високъ или при по-низъкъ рандеманъ се прави съответно намаление или увеличение въ цената“.

Комисията направи въ този членъ следнитѣ измѣнения: предъ думитѣ „търговска стока“ прибави думитѣ „напълно здрава“, а думитѣ: „рандеманъ 60%. При по-високъ“ и т. н. до края ги заличи и прибави думитѣ: „чужди примѣси до 3%. При по-високъ процентъ чужди примѣси се прави съответното намаление въ цената“ и текстътъ добива следната редакция: (Чете)

„Чл. 2. Арпата ще се плаща отъ Българската земеделска банка по цена 5 л. килограмътъ, напълно здрава търговска стока, франко определенитѣ отъ банката складове, при чужди примѣси до 3%. При по-високъ процентъ чужди примѣси се прави съответното намаление въ цената“.

Председателствуващ Н. Шоповъ: Който отъ г. г. народнитѣ представители приема чл. 2, както се докладва отъ г. докладчика, съ поправкитѣ, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Е. Поповъ (з): (Чете)

„Чл. 3. Определеното въ чл. 1 количество арпа се купува отъ производители земеделски стопани, които сѫ послѣди отъ тая реколта до 50 декара собствена, наета или собствена и наета земя.“

Ако определеното количество не се попълни отъ стопани съ засѣти пространства до 50 декара, то остатъкътъ се купува отъ производители, които сѫ имали засѣта площ до 100 декара.

Отъ кооперациитѣ, които събиратъ производството на своитѣ членове за обща продажба, ще се купува, като се спазватъ определенитѣ въ тоя членъ норми за засѣтитѣ пространства“.

Комисията прие този членъ безъ измѣнение.

Председателствуващ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Тодоръ Тонковъ.

Т. Тонковъ (з): Г. г. народни представители! Ще моля г. министра на земледелието да се съгласи съ едно малко допълнение. Въ чл. 3 е казано, че определеното количество арпа ще се закупува най-напредъ отъ производителитѣ, засѣли до 50 декара и, ако не се попълни количеството отъ 3 милиона килограма, ще се закупува отъ производителитѣ, засѣли 100 декара. Въ случай че не се попълни нужното количество и отъ производителитѣ, засѣли до 100 декара, правя предложение да се позволи на Земледелската банка да закупи остатъка до 3 милиона килограма отъ кооперациитѣ и производителитѣ процентно.

Г. Говедаровъ (д. ср): Споредъ закупеното.

Т. Тонковъ (з): Да, споредъ закупеното.

Председателствуващ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Генко Митовъ.

Г. Митовъ (д. ср): Г. г. народни представители! За да се постигне целта на законопроекта, необходимо е непременно да се закупятъ и извадятъ отъ обращение тия тежачи върху пазара излишни 3 милиона килограма арпа. Така, както е редактиранъ чл. 3, съ който се определятъ лицата, отъ които ще трѣбва да се купи това количество арпа, споредъ моитѣ сведения, нѣма да даде очакванитѣ резултати, защото лицата, засѣли до 50 или евентуално до 100 декара оризища, не сѫ произвели такова голѣмо количество оризъ отъ 3 милиона килограма. Това количество нѣма да се получи и отъ кооперациитѣ, като се спазва основното правило, да се купува арпа отъ тия тѣхни членове, които сѫ засѣли до 50 или евентуално до 100 декара оризища.

Ето защо азъ моля, ако искаме да се постигне целта на законопроекта — да се извади отъ обращение това количество отъ 3 милиона килограма арпа — да се прибави

една нова алинея съ следното съдържание: (Чете) „Ако и по този начинъ не се попълни визираното въ чл. 1 количество, то остатъкътъ се купува отъ следващитѣ по размѣръ на засѣто пространство производители, като се спазва възпретата по-горе прогресия, т. е., отъ производители съ 150 декара, 200 декара, 250 декара и т. н., докато се набави количеството“.

Смѣтамъ, че по този начинъ най-справедливо бихме се отнесли къмъ нуждитѣ на оризопроизводителитѣ, защото покровителството имъ ще става съ количеството декари, което сѫ засѣли.

Да поясня мисълта си. Като се изчерпятъ покупкитѣ отъ производителитѣ, засѣли 100 декара, минава се къмъ производителитѣ, засѣли 150 декара, и ако и тѣ не могатъ да дадатъ нужното количество, минава се къмъ производителитѣ, засѣли 200 декара, 250 декара и т. н., докато се допълни нужното количество отъ 3 милиона килограма.

Председателствуващ Н. Шоповъ: Моля г. г. народнитѣ представители, които правятъ предложения за прибавки, да ги даватъ писмено.

Има думата народниятъ представителъ г. Георги Говедаровъ.

Г. Говедаровъ (д. ср): Първиятъ въпросъ, който се полага, е този: разбира ли се съ този текстъ на законопроекта и възнамява ли се да се задължи банката да закупи непременно количеството 3 милиона килограма. Азъ не схващамъ, че има една такава императивна наредба. Може би, ще бѣде достатъчно да има този текстъ и тази правна и финансова възможностъ за закупуване отъ Българската земеделска банка, за да се накаратъ онѣзи, които ще купуватъ, да не правятъ голѣма спекула и да даватъ една нормална цена. И тогава нѣма да бѣде нужно, банката да се намѣси и да купи непременно 3 милиона килограма. Смѣтамъ, че г. министърътъ на земледелието и държавнитѣ имоти ще трѣбва да ни даде своитѣ обяснения по този въпросъ.

Азъ тѣй схващамъ: не че непременно трѣбва да се закупятъ 3 милиона килограма; може би по-малко ще се закупятъ. Това е една факултативна разпоредба, която въ зависимостъ отъ ценитѣ на пазара и съ огледъ на дълга да се запазятъ тѣзи цени на реално и съответно ниво и да се възпрепятствува всѣка нелегална или чрезмѣрна спекула, ще се упражни или нѣма да се упражни.

Така че съ моя добъръ колега г. Генко Митовъ азъ не съмъ съгласенъ по въпроса за смисъла на този текстъ. Смѣтамъ, че се касае за възможностъ, а не за императивна наредба.

Председателствуващ Н. Шоповъ: Има думата г. министърътъ на земледелието и държавнитѣ имоти.

Министъръ Д. Гичевъ: Г. г. народни представители! Две сѫ основнитѣ цели на настоящия законопроектъ.

Едната е, минималната цена отъ 5 л. за килограмъ арпа, която бѣше определена навремето отъ картелната комисия и не можа по другъ начинъ да се наложи на пазара, да бѣде наложена чрезъ явяването на Земледелската банка на пазара. Азъ се надѣвамъ, че, когато банката се яви като купувачъ при 5 л. за килограмъ арпа, действително ние ще наложимъ на пазара тая цена за производителитѣ.

Втората целъ на законопроекта е, това количество отъ арпа, което се води още отъ 1929 г. и което тормози вътрешния пазаръ, понеже предлаганията сѫ винаги по-голѣми отъ поглъщателната способностъ на вътрешната консомация, да можемъ да го извадимъ отъ пазара и да го блокираме въ нашитѣ складове, то да не прѣчи, и да държимъ една такава цена на ориза, че да не предизвикаме загуби на тѣзи, които сѫ преобърнали арпата на оризъ. Дали ще вземемъ 3 милиона килограма или ще вземемъ 2 милиона килограма, това ще зависи отъ туй, което ще намѣримъ у производителя. Въ никой случай нашата целъ не е непременно да вземемъ 3 милиона килограма. Ако видимъ, че се получи ефектъ и при закупуването на 2 милиона килограма, ние ще смѣтнемъ, че законътъ е оправдалъ своето предназначение. Страхътъ, че търсената арпа до 3 милиона килограма — подчертавамъ това, до 3 милиона килограма, а не непременно 3 милиона килограма — нѣма да бѣде намѣрена въ производители, които иматъ до 100 декара засѣти оризища, е неоснователенъ. Азъ съмъ взелъ утѣднитѣ списъци за засѣтитѣ пространства оризъ въ различнитѣ дѣлги, както ги казватъ, по разнитѣ напонтелни канали и тѣ сѫ на разположение на г. г. народнитѣ представители.

Въ тях ще видите: 19, 12, 8, 28, 10 декара и пр. — 95% сѣ подъ 50 декара. Много малко сѣ, знаят се, броятъ се на прѣсти онѣзи крупни оризопроизводители, които засѣватъ повече декари. И въ края на краищата сѣтамъ, че туй не измѣня сѣщността на закона. По-скоро то ще бѣде едно литературно допълнение, ако го приемемъ за въ случай, че търсеното количество, което трѣбва да изадимъ отъ пазара и да го блокираме, не можемъ да го намѣримъ въ дребни производители, защото е закупено отъ прекупчици — търговци отъ самитѣ производители, които поради формалноститѣ, които могатъ да иматъ, продавайки арпата си на Земледѣлската банка, могатъ да предпочетатъ, при равни условия или при 5—10 стотинки по-ниска цена частни търговци. Нѣмамъ нищо противъ да бѣде прието предложението на двамата народни представители, защото сѣтамъ, че по сѣщина абсолютно сѣ нищо не се измѣня смисълътъ на закона — банката пакъ не поема задължението непременно да закупи 3.000.000 кгр.

С. Омарчевски и други земледѣлци: (Къмъ Т. Тонковъ) Нѣма смисълъ твоето предложение. Оттегли го.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Пристъпвамъ къмъ гласуване предложението на народния представителъ г. Генко Митовъ, да се прибави нова алинея къмъ чл. 3, както следва: (Чете) „Ако и по този начинъ не се попълни визираното въ чл. 1 количество, то остатъкътъ се купува отъ следващитѣ по размѣръ на сѣбсто пространство производители, като се спазва възприетата по-горе прогресия, т. е. отъ производители сѣ 150 декара, 200 декара, 250 декара и т. н., докато се набави количеството“.

Министъръ Д. Гичевъ: Г. председателю! Бихъ се съгласилъ да се гласува тая добавка, ако предложителътъ се съгласи, вмѣсто думитѣ „остатъкътъ се купува“, да се каже „остатъкътъ може да се закупи“.

Г. Говедаровъ (д. сг): Редакцията има нужда отъ една корекция. По-добре е да мине презъ комисията.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Г. Митовъ! Съгласни ли сте сѣ тази поправка на Вашето предложение, която прави г. министърътъ?

Г. Митовъ (д. сг): Съгласенъ сѣмъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Който отъ г. г. народнитѣ представители приема предложението на народния представителъ г. Генко Митовъ за нова алинея къмъ чл. 3, както я прочетохъ, сѣ предложеното измѣнение отъ г. министра, вмѣсто „остатъкътъ се купува“, да стане „остатъкътъ може да се закупи“, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Който отъ г. г. народнитѣ представители приема чл. 3 така, както се докладва отъ г. докладчика, сѣ приетата нова алинея, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Е. Поповъ (з): (Чете)

„Чл. 4. Установява се такса отъ 0.60 л. за килограмъ очуканъ оризъ въ фабрика отъ реколта 1932 г., начиная отъ 25 октомврий н. г.“

Таксата се внася сѣ вносни листове въ респективнитѣ клонове на Българската земледѣлска банка. Акцизнитѣ власти не позволяватъ износа на оризъ отъ фабричитѣ, докато не имъ се представи и вториятъ екземпляръ отъ вносниа листъ за внесената такса въ Българската земледѣлска банка.

Отъ събранитѣ такси по 0.60 л. на килограмъ се образува при Българската земледѣлска банка специаленъ фондъ за покриване евентуалнитѣ загуби отъ тая дейностъ на банката, както и за всички разноси по събиране, обработката и продажбата на арпата и ориза.

Ако евентуално се яви разлика между костуемата и продажната стойностъ въ повече, тая разлика се отнася къмъ сѣщия фондъ“.

Въ комисията се направиха следнитѣ измѣнения:

Таксата 0.60 л. за килограмъ на първия редъ на държата алинея и на първия редъ на третата алинея се увеличава на 80 ст.

На втория редъ на първата алинея думитѣ „отъ реколта 1932 г.“ се заличаватъ.

На четвъртия редъ на трета алинея думитѣ „както и“ се заличаватъ и на края на тази алинея се прибавятъ думитѣ „и за насърчение оризопроизводството“.

Сѣ тѣзи измѣнения чл. 4 добива следната редакция: (Чете)

„Установява се такса отъ 0.80 л. за килограмъ очуканъ оризъ въ фабрика, начиная отъ 25 октомврий н. г.“

Таксата се внася сѣ вносни листове въ респективнитѣ клонове на Българската земледѣлска банка. Акцизнитѣ власти не позволяватъ износа на оризъ отъ фабричитѣ, докато не имъ се представи и вториятъ екземпляръ отъ вносниа листъ за внесената такса въ Българската земледѣлска банка.

Отъ събранитѣ такси по 0.80 л. на килограмъ се образува при Българската земледѣлска банка специаленъ фондъ за покриване евентуалнитѣ загуби отъ тая дейностъ на банката, за всички разноси по събирането, обработката и продажбата на арпата и ориза и за насърчение оризопроизводството.

Ако евентуално се яви разлика между костуемата и продажната стойностъ въ повече, тая разлика се отнася къмъ сѣщия фондъ“.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народния представителъ г. Георги Юртовъ.

Г. Юртовъ (нар. л): Г. г. народни представители! Въ комисията се повдигна въпросътъ да се освободятъ отъ таксата 80 стотинки половинитѣ зърна оризъ — кърмата. При очукването, оризътъ излиза цѣлъ, излиза и на половинки. Кърмата плаща държавенъ акцизъ, както и оризътъ 1.50 л. на килограмъ. Въ комисията г. министърътъ се съгласи, докогато си спомнямъ, кърмата да бѣде освободена отъ тази такса 80 стотинки на килограмъ. Днесъ при очукването на ориза излиза единъ по-голямъ процентъ кърма и, ако бѣде обложена и тя сѣ 80 стотинки, това ще бѣде много, защото кърмата се продава 5 л. килограмътъ. Това едно.

Второ. Въ комисията се реши датата „25 октомврий н. г.“ да се заличи и да се каже: „реколта 1932 г.“

Азъ моля да се възприеме това, което говорихме въ комисията, а именно кърмата да не се облага сѣ такса 80 стотинки и вмѣсто „25 октомврий н. г.“, да се каже: „реколта 1932 г.“

Министъръ Д. Гичевъ: Замѣната на думитѣ „25 октомврий н. г.“ сѣ думитѣ „реколта 1932 г.“ се отнася не за този, а за чл. 8, който урежда доплащането на купената на по-ниска цена арпа.

Г. Юртовъ (нар. л): Съгласни ли сте, г. министре, кърмата да бѣде освободена отъ таксата 80 стотинки на килограмъ?

Докладчикъ Е. Поповъ (з): Г. Юртовъ! Въ комисията действително думитѣ „отъ реколта 1932 г.“ се зачеркнаха и азъ тукъ докладвамъ члена безъ думитѣ „отъ реколта 1932 г.“. Така че въпросътъ, който повдигате, е разрешенъ отъ комисията.

Г. Юртовъ (нар. л): А за кърмата?

Министъръ Д. Гичевъ: Кърмата нѣма да плаща тази такса отъ 80 ст., защото тя плаща 1.50 л. държавенъ акцизъ и защото продажната ѣ цена е 5 л. Евентуалната загуба отъ освобождението на кърмата ще се навакса отъ увеличението таксата за ориза.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Който отъ г. г. народнитѣ представители приема чл. 4 така, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Е. Поповъ (з): (Чете)

„Чл. 5. Фондътъ се управлява и разходва отъ управителния съветъ на Българската земледѣлска банка, сѣ одобрението на министра на земледѣлието и държавнитѣ имоти“.

Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Който отъ г. г. народнитѣ представители приема чл. 5 така, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Е. Поповъ (з): (Чете)

„Чл. 6. Оризофабрикантитѣ сѣ длѣжни да приематъ въ складоветѣ на фабричитѣ си всичката закупена отъ Бъл-

гарската земеделска банка оризова арпа отъ реколта 1932 г., безъ да се плаща за това наемъ и правопазене.

Въ случай че нѣкои фабрики откажатъ да приематъ въ складоветъ си закупената отъ Българската земеделска банка арпа, при все че иматъ свободно мѣсто, то комисия въ съставъ: началникътъ на Българската земеделска банка, агрономътъ и финансовиятъ началникъ или тѣхни представители констатира факта на отказването съ протоколъ, и Българската земеделска банка наема складове и пазачи за смѣтка на фабриката.

Направенитъ въ тоя случай разходи отъ Българската земеделска банка се събиратъ, възъ основа на представена отъ нея смѣтка на респективния финансовъ началникъ, отъ държавнитъ бирници, по реда за събиране прекитъ данъци.

Ако на Българската земеделска банка се наложи да преработи купената арпа въ оризъ, оризофабрикантитъ сж длъжни да извършватъ преработката по условията, които комисията по закона за контролиране картелитъ при Министерството на търговията, промишлеността и труда е опредѣлила въ заседанието си на 22 октомврий настоящата година.

Въ последната алинея на този членъ, на третия редъ, думата „условията“ става „условия“, следъ която дума думата „които“ се заличава и вмѣсто нея се поставятъ думитъ „опредѣлени отъ“; въ края на сжщата алинея се зачерква последниятъ редъ, а именно думитъ „е опредѣлила въ заседанието си на 22 октомврий настоящата година.“

Така че последната алинея на чл. 6 добива следната редакция: „Ако на Българската земеделска банка се наложи да преработи купената арпа въ оризъ, оризофабрикантитъ сж длъжни да извършватъ преработката по условия, опредѣлени отъ комисията по закона за контролиране картелитъ при Министерството на търговията, промишлеността и труда.“

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Който отъ г. г. народнитъ представители приема чл. 6 така, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Е. Поповъ (з): (Чете)

„Чл. 7. Закупенитъ отъ Българската земеделска банка арпи и произведенъ оризъ се ползуватъ съ намалени тарифи по българскитъ държавни желѣзници, които се прилагатъ за фабрики, ползуващи се съ специални облаги.“
Безъ измѣнение.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Който отъ г. г. народнитъ представители приема чл. 7 така, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Е. Поповъ (з): (Чете)

„Чл. 8. Лицата, които сж закупили арпа следъ 25 октомврий ч. г. подъ опредѣлената отъ картелната комисия цена 5 л., задължително доплащатъ на производителитъ разликата до 5 л. на килограмъ.“

Въ този членъ комисията заличи думитъ „следъ 25 октомврий ч. г.“ и вмѣсто тѣхъ постави думитъ „реколта 1932 г.“

Сжщо така комисията заличи думитъ „опредѣлената отъ картелната комисия.“

Така че чл. 8 добива следната редакция: (Чете) „Лицата, които сж закупили арпа реколта 1932 г. подъ цена 5 л., задължително доплащатъ на производителитъ разликата до 5 л. на килограмъ.“

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Юртовъ.

Г. Юртовъ (нар. л): Г. г. народни представители! Този членъ гарантира на производителя цената, обаче не го гарантира отъ недобросъвестнитъ купувачи, които сж купили отъ него арпа и които утре нѣма да доплатятъ разликата до 5 л. на килограмъ. Целта на законодателя е да гарантира производителя отъ тѣзи обирачи, които редъ години сж го обирали, обиратъ го и ще го обиратъ. Затова азъ моля г. министра да се съгласи, щото къмъ този чл. 8 да се прибави следната алинея: (Чете) „Тѣ сж длъжни до 2 месеца следъ влизането на закона въ сила да изплатятъ на производителя разликата до 5 л. Не направятъ ли това, тѣ ще отговарятъ и по чл. 9 отъ настоящия законъ“.

Азъ предлагамъ още да се прибави и следната забележка къмъ този членъ. (Чете) „За купени арпи отъ комисии и посредници за разликата ще отговарятъ тѣзи, за които сж закупени арпитъ“.

Защо искамъ да се направи това допълнение на чл. 8? Искамъ го, защото отъ деня, когато картелната комисия опредѣли цената на арпата 5 л. и на ориза 12 л. на килограмъ, започнаха да ставатъ прехвърляния на партидитъ, да се явяватъ да закупуватъ комисии, които нѣматъ абсолютно нищо и които утре, когато продавачътъ ще ги потърси, за да му доплатятъ разликата до 5 л. на килограмъ, ще кажатъ: „Да, имамъ да ти давамъ, но нѣмамъ“. Азъ смѣтамъ, че трѣбва да се тури една санкция, за да бждатъ тия хора стреснати и за да може действително да се гарантира на производителя тая цена на ориза, която ние искаме да гарантираме. Не турите ли тая санкция, цѣлиятъ членъ, па и цѣлиятъ законопроектъ е безпредметенъ, защото производителитъ нѣма да види и 5 пари. Да оставимъ производителя да ходи по сждилища, да се сжди, да търси своето право — това е загубена работа. Никой нѣма да отиде въ сждилищата, или ако нѣкой отиде, ще се мантари, ще се ланга съ години, ще харчи само пари и кога ще вземе — Богъ знае! Презъ това време купувачътъ ще очука ориза, на другия денъ ще го продаде, ще си реализира печалбата, а производителитъ нѣма да получи нищо.

Азъ ви моля да се съгласите да се предвиди тази санкция, защото само по този начинъ ще бжде гарантиранъ производителитъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представителъ г. Георги Говедаровъ.

Г. Говедаровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че предложението на г. Юртовъ, да се предвиди, че за комисии и представителитъ отговарятъ самитъ фирми, е едно умѣстно предложение, защото, ако остане да се държатъ отговорни комисии, фактически може би тѣ нѣма да може да бждатъ екскутирани, нито пъкъ ще сж въ положение непременно да изпълняватъ задълженията си по закона.

Азъ смѣтамъ сжщо, че е умѣстно да има единъ срокъ, въ който купувачитъ да бждатъ задължени да доплатятъ цената по 5 л. на килограмъ на оризопроизводителя.

Може, обаче, нѣкои отъ тѣзи, които сж закупили за своя смѣтка арпа, да сж много малки търговци, които нѣма да сж въ състояние да доплатятъ разликата не затова, че нѣматъ добрата воля, не затова, че нѣматъ съзнанието за своята отговорностъ по този законъ, а поради това, че сж въ материална невъзможностъ. И поставя се сега въпросъ: за тази категория неизправни лица може ли да се приложи текстътъ на чл. 9, които предвижда глоба до 500.000 л. и затворъ до три месеца? Азъ смѣтамъ, че такава мисълъ не може да поддържа. Споредъ менъ, по-важно е да се установи гражданската отговорностъ, въ смисълъ да може да се доплати онака цена, която е фиксирана въ законопроекта.

Трѣбва сжщо да има единъ срокъ, въ който да бжде доплатена цената, следъ изтичането на който срокъ лицето, оризопроизводителъ, да има акция срещу отговорения.

Г. Юртовъ (нар. л): Акция чрезъ сжда?

Г. Говедаровъ (д. сг): Да.

Г. Юртовъ (нар. л): Азъ пъкъ искамъ купувачътъ да бжде застрашенъ отъ отговорността по чл. 9 и самъ да вика производителя и да му плати.

Г. Говедаровъ (д. сг): Ами ако нѣма материална възможностъ?

Г. Юртовъ (нар. л): Много малко сж дребнитъ купувачи. Азъ мога да ви кажа, че всички арпи сж закупени — ако искате, мога да ви изброя и имена — отъ голѣми търговци, които правятъ голѣмитъ спекули. Отъ дребнитъ търговци никой не е купилъ арпа. Ето защо, ако ние предвидимъ, че купувачътъ отговаря по чл. 9, той самъ ще повика продавача и ще му плати. Не предвидите ли това, дадете ли право продавачътъ да сжди купувача — нищо нѣма да излѣзе.

Г. Говедаровъ (д. сг): Да се обяснимъ. Азъ сподѣлямъ тази грижа на г. Юртовъ, че трѣбва да се намѣри из-

вестна санкция, че това трябва, но не може да стане съгласно чл. 9, който казва: „Неизпълнителите на разпореденията на настоящия закон подлежат на глоба“ — един вид има императивен характер. Това не бива. Съдът съгласно този текст е задължен да налага глоба до 500.000 л. и да постанови затвор до три месеца. Ако се каже „съдът може да наложи глоба до 500.000 л.“, то е вече друго и значи: въ зависимост от случая, обстановката и материалното положение, от проявената и документирана лоша воля на дадено лице, съдът ще може да наложи или да не наложи една по-голяма или по-малка глоба и едно по-голямо или по-малко наказание във форма на затвор. При това никой наказателен закон или наредба не бива да има обратна сила.

Съ такава една нова и допълнена редакция аз бих могъл да се съглася. Но, повтарям, въ такъв случай налага се едно цялостно и основно изменение на текста на чл. 9, който въ сегашната си форма нито е достатъчно прецизен, нито е издържан юридически.

Председателстващ Н. Шопов: Моля, г. Говедаров, дебатирате по чл. 8, оставете чл. 9.

Г. Говедаров (д. сг.): Не може да не свържем текстовете на чл. 8 и чл. 9.

Председателстващ Н. Шопов: Има думата г. министърът на земледелието.

Министър Д. Гичев: Г. г. народни представители! Съ едно малко изменение на текста на този член аз съм там, че ще постигнем това, което г. Юртов иска.

Аз предлагам чл. 8 да добие следната редакция: „Лицата, които са закупили лично или чрез посредници — Вашите комиссионери, г. Юртов — арпа под определена от картелната комисия цена 5 л., задължително доплащат до 1 март 1933 г.“ — да им дадем един срок от три месеца, за да могат те да продадат ориза — „на производителите разликата до 5 л. на килограм“. Това е достатъчно, като се знае, че чл. 9 предвижда наказание за нарушителите, въобще на който и да е член от настоящия законопроект, включително значи и за нарушителите на чл. 8. Ако има трезви закупници, г. Говедаров, за които Вие се тревожите, съдът сигурно няма да прибегне до максималната глоба, а ще им определи, да кажем, глоба 50.000 л.

Г. Говедаров (д. сг.): Чл. 9 въ сегашната си редакция е един човалъ, въ който можете да влезете и Вие, г. министре, и аз, без да са налице елементите на една реална вина.

Г. Юртов (нар. л.): Тогава аз оттеглям предложението си.

Председателстващ Н. Шопов: Г. Юртов оттегля предложението си.

Г. министърът на земледелието и държавните имоти предлага чл. 8 да получи следната редакция: (Чете) „Лицата, които са закупили арпа реколта 1932 година лично или чрез посредници“ ...

Министър Д. Гичев: Изхвърлят се думите „след 25 октомври н. г.“, а се поставят думите „реколта 1932 година“.

Председателстващ Н. Шопов: Значи: (Чете) „Лицата, които са закупили лично или чрез посредници, арпа реколта 1932 г. под определена от картелната комисия цена 5 л., задължително доплащат до 1 март 1933 г. на производителя разликата до 5 л. за килограм“.

Който от г. г. народните представители приема чл. 8 така, както се докладва от г. докладчика, съ измененията, предложени от г. министра на земледелието и държавните имоти, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Е. Попов (з): (Чете)

„Чл. 9. Неизпълнителите на разпореденията на настоящия закон подлежат на глоба до 500.000 л. и затвор до 3 месеца“.

Без изменение.

Председателстващ Н. Шопов: Който от г. г. народните представители приема чл. 9 така, както се ко-

кладва, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Е. Попов (з): Комисията предлага нов чл. 10: (Чете) „Поемните условия за отдаване под наем на оризища, принадлежащи на общини или обществени фондове, се утвърждават от Министерството на земледелието и държавните имоти“.

Председателстващ Н. Шопов: Който от г. г. народните представители приема новия чл. 10, предложени от комисията, както се докладва от г. докладчика, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Е. Попов (з): Чл. 10 става чл. 11. (Чете) „Чл. 11. Приложението на тоя закон се възлага на Министерството на земледелието и държавните имоти, което издава нужните наредби въ съгласие съ Българската земеделска банка“.

Без изменение.

Председателстващ Н. Шопов: Който от г. г. народните представители приема чл. 10, който става чл. 11, така както се докладва, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчик Е. Попов (з): Чл. 11 става чл. 12. (Чете) „Чл. 12. Настоящият закон отменя всички закони и наредби, които му противоречат“.

Без изменение.

Председателстващ Н. Шопов: Който от г. г. народните представители приема чл. 11, който става чл. 12, така, както се докладва, моля да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме към разглеждане точка трета от дневния ред — първо четене на законопроекта за печата — продължение разискванията.

Има думата народният представител г. Христо Чолаков.

Х. Чолаков (з): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Предложеният от правителството нов закон за печата предизвиква въ обществото голям интерес и не можеше и да бъде другояче. Един закон, който ще урегулира възможността за обществено третиране на всички политически въпроси, не може да мине без да възбуди голям интерес днес. Обаче не ще скрия, че интересът въ широките народни маси днес повече е насочен към въпросите от социално и стопанско строителство, така да се изрази, но и без това един закон за печата винаги ще представлява голям интерес. Законът за печата не само сега, но и въ миналото, е бил едно мърло, е бил един знак по който може съ много голяма сигурност да се гадае, какви са политическите разбирания на правителството, на Народното събрание, когато го е създало. Законът за печата е бил винаги един показалец, как дадена власт е гледала на народните права и на народните свободи. Не ще съмнение, г-да, че не е само законът за печата, не са само писмените наредби, които характеризират отношенията на една власт към народните свободи и права. Аз ще дам даже една малка преднина на навиците, на тахикетите, на скритите поглъщания на една власт, които често пъти са бивали много по-силни и по-везки, когато се е касало за намъсване на тая власт за или против свободите на народа. Неужели всички издательства, всички беззакония, всички съвпадения на един правлен демократически живот са били резултат само на лоши, на регреси закони? Ами че въ историята има много случаи, когато правителствата са показвали най-лоши инстинкти, когато правителствата са се показвали най-черносотнически, въпреки, че те не са се осаняли на регреси закони. Да погледнем въ най-близкото минало, едва преди година и половина. Не казвам това, за да дразня когото и да било от присъстващите тук.

Нкой отъ говорителите: Тогава нямаше такъв закон.

Министър Д. Гичев: Ама след 9 юний „Земледелско знаме“ година и половина не може да излиза. Тогава нямаше закон за защита на държавата и такъв закон за печата.

Д-ръ Т. Кулев (д. сг.-Ц): Ами цензурата през време на Стамболийски?

Министър Д. Гичев: След 9 юний нѣмаше вестникъ земледѣлската организация. Каква цензура, кого ще цензурираш?

С. Даскаловъ (з): Нѣмаше кой да го издава, защото избиха вестникаритѣ ни.

Ц. Бръшляновъ (д. сг. Ц): Нѣмаше цензура презъ наше време. (Пререкания между земледѣлци и сговористи)

Х. Чолаковъ (з): Повдигамъ този въпросъ не за да се причинява излишно раздразнение, г-да! Най-сетне позволете ми, дайте право и на мене, който 4 години бѣхъ главенъ редакторъ на „Земледѣлско знаме“ и който изпиталъ на гърба си всички „законни“ действия на тогавашната властъ, да кажа две думи за миналото. Неужели тогава имаше нѣкакъвъ ретрограденъ законъ за печата, та отъ 100 броя на „Земледѣлско знаме“, които съмъ издалъ, 30 сѣ били конфискувани?

Та, казвамъ, отношенията на една властъ — каквато и да е тя — къмъ проявитѣ на народа, къмъ публичнитѣ прояви, така да се каже, на народа, не винаги се квалифициратъ отъ даденъ законъ, а се квалифициратъ отъ манталитета, отъ произхода на самата властъ и въобще отъ нейнитѣ навици.

Но, г-да, свидетели сме сега, когато господата отъ лѣвицата много високо сѣ вдигнали плакарди, върху които е написано съ голѣми букви „Свобода на печата“, „Никакво посегателство!“ и т. н. Азъ, обаче, спокойно мога да кажа, че сѣнкитѣ, които се хвърлятъ отъ тия плакарди, сѣ много малки, за да могатъ да скриятъ истинскитѣ навици на господата, които ги държатъ.

Господата отъ крайната лѣвица сѣ едно спокойствие, сѣ единъ апломбъ говорятъ за свободата на печата, че за тая свобода се били пролѣли крѳви и т. н., но тѣ, вървамъ сѣ джентлемени да признаятъ, че ако, не дай, Боже, взематъ властѣта, нѣма да се издаватъ вестници и брошюри, които да не сѣ съгласни не съ тѣхнитѣ общи разбирания, но съ тѣхната, така наречена, генерална линия.

Г-да! Тия нѣколко думи бѣха необходими, за да изтъкна обстоятелството, че при дебатирането, при разглеждането на този законопроектъ ние ще трѣбва да бждемъ по възможностъ обективни. И нека при разглеждането на тоя законопроектъ да не влигаме бждещи лозунги и да не повдигаме въпроси, които да ни създаватъ изтолни положения въ партизанскитѣ състезания. Ако е въпросъ за лозунги, нищо по-лесно въ тия времена отъ това да се издигатъ партизански лозунги. Но когато се издигатъ лозунги въ едно парламентарно състезание, ние трѣбва да бждемъ особено внимателни, защото ние говоримъ, че парламентарниятъ режимъ се билъ разклатилъ, че парламентарниятъ режимъ преживявалъ кризи. Ималъ съмъ случаи и другъ пътъ да кажа, че парламентарниятъ режимъ ще се разклати тогава, когато жрецитѣ на този парламентаренъ режимъ установяватъ своитѣ разбирания не по пътя на едно честно освѣтление на общественитѣ въпроси, на едно честно завоюване на общественото мнение, а когато тѣ си служатъ съ шарлатани.

Свобода на печата! Какво е свобода на печата? Свобода на печата е преди всичко пълна възможностъ да бждемъ разгледани общественитѣ въпроси свободно; възможностъ за всѣки единъ гражданинъ да въздѣйствува върху общественото мнение въ полза на своитѣ политически разбирания. Значи, свободата на печата ще трѣбва преди всичко да гарантира едно правилно освѣтление на общественото мнение отъ всѣка гледна точка; свободата на печата ще трѣбва да гарантира, ако мога така да се изразя, така наречената политическа конкуренция — всѣки единъ да може да заяви на българския народъ какво мисли по държавнитѣ въпроси и тая негова мисль да не бжде задушена отъ нищо. Свободата на печата е необходима за демокрацията. Една демокрация безъ истинска свобода на печата, не може да съществува.

Л. Станевъ (раб): За каква демокрация приказвашъ?

Х. Чолаковъ (з): Чакай бе, Лазаре. — Истинска демокрация не може да има, когато нѣма правилно освѣтление на избирателя по всички въпроси. Истинска демокрация не може да има, когато липсва отъ страна на избирателя правилна преценка на мѣроприятията и идеологията, която му се сочи да възприеме.

Нѣма защо да си служи съ лирически фрази и да ви описвамъ, какви сѣ били борбитѣ въ миналото, за да се

извоюва това благо за съвременната демокрация. Вѣрно е, още при Великата френска революция свободата на словото, свободата на печата, свободата на съвѣстѣта възхоха като основни положения на революцията. Юлската революция до голѣма степенъ биде провокирана отъ прочутитѣ ордонанси на Карлъ X. Бѣше време, когато тѣлитѣ излизаха на барикади и събаряха монархии въ името на тия лозунги: свобода на печата, свобода на словото, свобода на убежденията и т. н. Но азъ смѣтамъ, че днешната демокрация е твърде много свикнала съ тия постижения, така трудно спечелени, за да не може съ лека ръка която и да било властъ да посегне на тѣхъ. Правителството на Народния блокъ, което е резултатъ на борби, които се стимулираха преди всичко отъ жаждата на народа да има повече свобода, въ никакъвъ случай не мога да допустна, че ще се съгласи съ този законопроектъ за печата да влѣзе въ противоречие съ собствения си произходъ.

Но, защищавайки така свободата на печата, азъ мисля, че тя не може да не търпи едни малки ограничения. Никака печатна борба, стимулирана отъ най-чисти чувства, ако щете, не може да влѣзе, така да се каже, въ разрѣзъ съ благата, гарантирани отъ законитѣ и конституцията. Свобода на печата не значи азъ да клеймя; свобода на печата не значи азъ да раздрусвамъ обществото; свобода на печата не значи да използвамъ това мощно оръжие, за да създавамъ фалшиви настроения, за да правя, така да се каже, изкуствени построения. Дотолкова, доколкото единъ законъ за печата гарантира личнитѣ блага на гражданина, азъ смѣтамъ, че той не ограничава свободата на печата. И действително, въ този законопроектъ виждаме, че има известни постановления, които сѣ гаранция за свободата на личността. Азъ ще се спра за малко на нея.

На Ориента, специално въ България, както никъде другаде, сме създали възможностъ да се справяме съ политическия си противникъ. Може би, никъде въ свѣта, особено напоследъкъ, политическитѣ убийства не бѣха толкова много, както у насъ. И действително това е едно явление, което трѣбва да накара всѣкого отъ насъ да се замисли. Азъ заявявамъ, че смѣтамъ, какво една отъ голѣмитѣ заслуги на правителството на Народния блокъ е, че приключи тая черна страница отъ нашата история — политическитѣ убийства. Днесъ нѣма политически убийства.

Нѣкой отъ работницитѣ: И днесъ има.

Х. Чолаковъ (з): Но правителството на Народния блокъ въ случая ще трѣбва да направи още една крачка напредъ, за да гарантира нашата политическа действителност и отъ така нареченитѣ морални убийства на отдѣлната личност. Ние ще трѣбва да бждемъ начисто, г. г. народни представители. Въ една малка България, въ една България, която е съ толкова малкъ кадъръ издигнати хора, ние ще трѣбва да имаме по-голѣми грижи за запазване на отдѣлната личностъ отъ клокута, отъ руганието безъ основание, което въ края на краищата силно подрива авторитета на отдѣлната личностъ, силно подрива възможността на отдѣлната личностъ да работи въ полза на обществото.

Въ законопроекта, освенъ това, се прави една специална защита на националната монета, прави се специална защита на ценни книжа, на стоки и т. н. Нѣма нужда, г-да, да ви изтъквамъ необходимостта отъ тия наредби. Днесъ, когато държавата прави толкова много жертви, за да може преди всичко да крепи своя кредитъ, когато държавата прави толкова много жертви, за да запази стабилна своята монета, всѣки атентатъ срещу нея е атентатъ и срещу самата държава. Какъ може чрезъ печатни сведения да се раздруса една борса, напимѣръ, какъ може да се раздруса стабилността на една монета? Азъ ще ви кажа единъ примѣръ само. Когато англичанитѣ водѣха голѣмия бой съ нѣмцитѣ при Скагеракъ, въ Нью-Йоркската борса се получила една телеграма, почти официална, въ която се казвало, че британската флота е загубила сражението. Веднага на Нью-Йоркската борса става силно спадане на английскитѣ ценни книжа, които се закупуватъ отъ нѣкои английски агенти. На другия денъ дохождатъ съобщения, че британската флота е спечелила сражението; английскитѣ ценни книжа заематъ старото си положение, даже добиватъ по-голѣма стойностъ, и сѣ били реализирани голѣми печалби. Азъ мога да ви кажа, че такъвъ случай може да стане и у насъ. Може да проникне съобщение: „Научаваме се отъ положителенъ източникъ, че Министерскиятъ съветъ, вчера или днесъ, е решилъ да качи митото на ели-кон произведения, които се внасятъ отъ вънъ“. Веднага ще стане поскупване на

тия произведения. Кой ще реализира печалби? Печалби ще реализират заинтересованите, които са провърмили това съобщение.

Още едно положение има въ законопроекта за печата, което мене ми се струва, че може да бъде защитено, без да можем да бъдем обвинени в някакво ретроградство. Въ законопроекта има текст, с който се прави защита на религията. Някои ще кажат: църквата нека се защитава самичка. Г-да! Когато имаме една дейност ясна, когато имаме пропаганда на безбожничество, явно насочена към разклащане устоите на църквата, трябва да бъде защитена религията. Знаете, че нашият народ и без това не е кой знае колко религиозен. Той е по-скоро суеверен, отколкото религиозен.

Л. Станевъ (раб): Затуй съ закона за печата искате да го направите религиозен!

Х. Чолаковъ (з): Не, г. Станевъ! Не съ закона за печата искаме да го направим религиозен, но съ закона за печата няма да позволим да бъде обезверяван този народ, защото, когато на този народ му отнемате религията, вие въ замѣна на това нищо не му давате. На един прост човѣкъ като му отнемеш моралното, религията, все едно е, че му отнемаш хлѣба.

Л. Станевъ (раб): Значи, това е законъ не за печата, а законъ за защита на църквата!

Х. Чолаковъ (з): Не е законъ за защита на църквата, а е законъ за защита на добрия редъ въ държавата.

Та, казвамъ, г-да, и при най-широко тълкуване свободата на печата никой не може да откаже правото на държавата да защитава известни блага срещу някои злоупотребления.

Тукъ е мѣстото да заявя, че нашиятъ печатъ напоследък е направилъ извънредно голѣмъ прогресъ както по отношение личния съставъ, който работи въ вестниците, така и по отношение вида на самите вестници. Вие виждате, че съ журналистиката се занимаватъ много хора съ висше образование. Ние виждаме, че външниятъ видъ на вестниците все повече и повече догонва вида на западно-европейските вестници. Но това не значи, че държавата, повтарямъ, може да остави известни блага незащитени.

Говорейки върху това, г-да, азъ не мога да не се спра на известни положения въ законопроекта, които ми се струва, че макаръ да не са отъ някакво особено значение, хвърлятъ сѣнка върху цѣлия законопроектъ.

Казахъ преди малко каква пропаганда се води по поводъ внасянето на този законопроектъ. Тия, които викатъ противъ тоя законопроектъ за печата, тѣ за свободата на печата ли мислятъ? Не, г-да! Тѣ целятъ да представятъ правителството като реакционно. Тѣ целятъ да представятъ днешната властъ като една властъ, която е изневѣрила на поетитѣ задължения миналата година.

Л. Станевъ (раб): Това е истина.

Х. Чолаковъ (з): Така ли е? Значи, васъ не ви интересува толкова законопроектътъ за печата, . . .

Л. Станевъ (раб): Съ законопроекта за печата искате да се защитите отъ критики.

Х. Чолаковъ (з): . . . колкото да изкарате правителството на Народния блокъ реакционно.

Л. Станевъ (раб): Фактъ! Този законопроектъ е най-голѣмиятъ документъ за реакционността на правителството. (Възражения отъ мнозинството).

Председателствуващъ Н. Шоповъ (Звъни) Ше искате думата, г. Станевъ.

Х. Чолаковъ (з): Та, казвамъ, въ законопроекта за печата има известни положения, които могатъ да бъдатъ изхвърлени и пакъ да може да се постигне целта, за която преди малко говорихъ.

Първото нѣщо, на което азъ ще обърна внимание, то е, че въ законопроекта за печата не трябва да има нито единъ текстъ, нито една недомлъвка, която ще даде право на администрацията, по какъвто и да е поводъ, да има контролата върху печата. Не желая съ това да засегна която и да е администрация, но искамъ да държа смѣтка за реалнитѣ условия, въ които живѣемъ. Евентуалната

контрола върху печата ще трябва да бъде предоставена изключително на съдебнитѣ лица и мѣста. Задължението, предвидено въ чл. 8 — всѣки издателъ да праща два екземпляра отъ всѣко издание на прокурора, е излишно, споредъ мене. Прокурорътъ е публична властъ. Той има всичката възможностъ да следи: кой, какъ и кога издава вестници, списания или брошури и да иска отъ издателя освѣтления или екземпляри за контролъ.

Л. Станевъ (раб): И сега даваме екземпляри, безъ да има такова задължение въ сегашния законъ. Даваме ги още преди да е излѣзло произведението.

Х. Чолаковъ (з): Сега изрично го предвиждаме.

А. Буковъ (з): Значи, подобрение правимъ въ закона за печата — свобода даваме, а не ограничения.

Х. Чолаковъ (з): Та, казвамъ, г-да, първото измѣнение, което трябва да се направи, споредъ мене, въ законопроекта за печата, е: администрацията да няма абсолютно никакво право на контролъ върху печата. Това право ѝ беше дадено въ текстоветъ, които постановяватъ конфискуването на вестници. Тамъ е дадено право на администрацията, преди да има мнението на прокурора, да спре или да из земе известенъ вестникъ. Азъ смѣтамъ, че конфискуването, изземването на единъ вестникъ ще трябва да става непременно по нареждане отъ прокурора, съ добавката, че таа наредба на прокурора най-късно 24 часа, следъ като бъде издадена, трябва да бъде пѣкъ одобрена отъ окръжния съдъ.

Едно друго нововъведение, което днешниятъ законопроектъ за печата предлага, е това въ чл. 18, кждето редакторитъ на вестниците се задължаватъ да печататъ отговоритъ на засегнатитѣ. Мислята въ случай е тази: да не остане известенъ наклеветенъ неоснователно по-дълго време подъ обществено подозрение. Но, г-да, съ този текстъ може много да се злоупотребява. Може, наистина, визиранитѣ лица въ нѣкои действия да си послужатъ съ този текстъ, за да си правятъ реклама. Известенъ господинъ, визиранъ въ нѣкое недобро действие, веднага отговаря; редакторътъ е длъженъ да му даде отговора; повдига се цѣла една полемика и обществото остава въ недоумение за това, кое е истина и кое е лъжа. Резултатътъ, който се гони съ чл. 18, ще бъде постигнатъ най-добре ако процедурата за раздаване на правото бъде по възможностъ повече съкратена. И, наистина, имаме случаи, когато дѣла по печата се протакатъ сума време — година, две, три. Необходимо е за самата процедура да се създадатъ положения, които да гарантиратъ единъ минималенъ срокъ за приключване на всѣко дѣло.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Напр., като положението въ чл. 18 за обратната разписка, като доказателство за изпратено опровержение!

Х. Чолаковъ (з): Азъ говоря по този въпросъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): То дава мѣсто на най-голѣми злоупотребления. Казано е въ чл. 18, че обратната разписка ще служи като доказателство за изпратено опровержение! И ако въ плика няма нищо, можете да разиграете журналиста. Могатъ да ставатъ такива злоупотребления, каквито нашата действителностъ може да роди, че да се чудите.

Х. Чолаковъ (з): Азъ смѣтамъ, че всичкото туй задължение въ закона за печата няма смисълъ. И, ако се приеме моето мнение, самиятъ текстъ, който иска да се дава обратна разписка, ще стане самъ по себе си излишенъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Това е много произволно.

Х. Чолаковъ (з): Г-да! Трѣбва да забележа и друго едно нѣщо. Въ нѣкои текстове на законопроекта има много неясности. Азъ вѣрвамъ, че въ комисията тѣзи неясни текстове ще бъдатъ изправени и че няма да се даде възможностъ за тълкувания, които ще ни доведатъ често пѣти до произволи. Има текстове, отъ които човѣкъ остава съ впечатлението, че ще бъдатъ преследвани и тѣзи, които изнасятъ истински факти. Азъ не съмъ съгласенъ, г-да, за едно нѣщо, което е истина и което е съобщено или афиширано, да бъде преследвано или наказвано лицето, което го изнася.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Противоконституционенъ е законопроектътъ.

Х. Чолаковъ (з): Защо да е противоконституционен? Кое му е противоконституционното?

Б. Смиловъ (нац. л. о): Вземете чл. 23 и последващите текстове, и ще видите.

Х. Чолаковъ (з): Ще отговоря на апострофа на г. Смилова, защото изглежда, че г. Смиловъ това го има, така да се каже, като най-голяма критика на законопроекта — че той билъ въ противоречие съ конституцията. Въ чл. 1 на законопроекта се казва така: (Чете) „Печатътъ е свободенъ“.

Свободата на печата се състои въ безпрепятствено изказване на мисли чрезъ печатни произведения“.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Това е конституционно постановление. Защо е турено тукъ? Чл. 79 отъ конституцията казва: печатътъ е свободенъ. И, за да се замаскира противоконституционността и реакционността, вие сте преписали тѣзи работи. Защо сж преписани и защо се повтарятъ конституционните постановления въ законопроекта, не мога да разбера. Но че е противоконституционенъ законопроекта — азъ ще взема думата и ще се обясня.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Нѣмате думата сега.

Х. Чолаковъ (з): Ще вземете думата, г. Смиловъ, и азъ съмъ убеденъ, че ще направите много пресилено тълкувание.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Принципитъ на чл. 10 отъ закона за углавното сѣдопроизводство е вмѣкнать и въ тоя законопроектъ. Споредъ тоя членъ, по углавнитѣ дѣла всѣки отговаря самъ за себе си. Но въ законопроекта вие, напр., ще намѣрите и чудовищни постановления, като това, че собственикътъ на една печатница, и като я даде подъ наемъ, отговаря за вредитѣ и загубитѣ и за сѣдебнитѣ разноски съвмѣстно съ автора, съ печатаря и т. н. Това положение се оборва отъ принципа, легналъ въ чл. 10 отъ закона за углавното сѣдопроизводство.

Н. Гавриловъ (нац. л.): Тамъ е въпросъ за углавна отговорностъ, а не за гражданска.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля Ви се, г. Смиловъ, има думата народниятъ представителъ г. Чолаковъ.

Х. Чолаковъ (з): Казахъ преди малко, нѣма да пледирамъ отъ трибуната тукъ, нито отъ името на нашата група, нито отъ мое име, абсолютно за никое постановление на законопроекта, което да бѣде една верига за свободата на печата. Обаче, както казахъ и преди малко, никой здравъ смисълъ не може да откаже известна защита на положенията, които цитирамъ. Нима нѣкой отъ васъ (Къмъ националлибералитѣ-обединени) — именно вие, които постоянно се блъскате въ гърдитѣ, че сте единствени крепители на днешния редъ на работитѣ — ще се обяви противъ нѣкой защита, която се прави било на религията, било на държавната сигурностъ? Ама тогава азъ не мога да разбера, защо се критикуватъ известни процесуални положения, или въобще известни положения, които сж резултатъ на една лоша редакция! Казахъ преди малко — правя си резервата и въ случай — че ако въ законопроекта има постановления, които могатъ да хвърлятъ сѣнка върху доброто намѣрение на правителството да гарантира действително единъ свободенъ печатъ, ние ще искаме тия постановления да бѣдатъ измѣнени. Но, г-да, да се прави още на първо четене една атака въ смисълъ, че правителството се е уплашило отъ своята досегашна дейностъ отъ това, че ще бѣде злоупоставено, че ще бѣде направено невъзможно, ако не затвори печата съ кофаръ — мене ми се струва, че това е много пресилено.

Декларирамъ ви, че нашата парламентарна група, гласувайки по принципъ законопроекта, прави тия резерви, които азъ ще кажа сега. Това е самото положение и нѣма защо, при така ясно поставенитѣ въпроси, ние да навиваме на прѣстъ известни положения, на които крайната целъ не е да се гарантира свободата на печата, а да се прави една политическа агитация, една политическа атака срещу правителството. Толкозъ по този въпросъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Тѣзи постановления ми се виждатъ страшни.

С. Таковъ (з): Щомъ сж страшни, нѣма да ги допустимъ.

П. Попивановъ (з): И ние не сме съгласни да поддържаме такива страшни постановления, защото, ако има такива постановления, тѣ нѣма да легнатъ върху вашата организация, а ще легнатъ върху Земледѣлския сѣюзъ; защото въ времето на Сговора 30% отъ броеветъ на „Земледѣлско знаме“ бѣха конфискувани, а отъ вашия вестникъ не е конфискуванъ нито единъ брой.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Звъни) Моля, г. Попивановъ, има думата г. Чолаковъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Не сте чели законопроекта, г. Попивановъ!

П. Попивановъ (з): Чель съмъ го.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Моля, г-да, оставете г. Чолаковъ да се изкаже.

Х. Чолаковъ (з): Продължавамъ. Г-да! Азъ смѣтамъ, че трѣбва обязательно да бѣждатъ извадени отъ законопроекта членоветѣ, които цитирахъ преди малко, а именно: чл. 8, алинея първа; чл. 11, съ който се забранява на ненавършилитѣ 17-годишна възраст да бѣждатъ разпространители — защото това значи да отнемемъ хлѣба на сума малки деца, които продаватъ вестници, за да се прехранватъ.

Чл. 16 трѣбва да се приеме съ уговорката, че конфискуването на всичко трѣбва да става по нареждане на прокурора, което нареждане обязательно да бѣде последвано отъ решение на окръжния сѣдъ.

Чл. 18 — по отношение на опроверженията, които редакторътъ е задълженъ да напечати, отъ страна на засегнатитѣ. Трѣбва да се мотивира, защо трѣбва да стане това

Докладчикъ Н. Гавриловъ (нац. л.): Тукъ сте само противъ задължителното публикуване на опроверженията на частнитѣ лица, не и на властятъ?

Х. Чолаковъ (з): Да. — Въ глава VI, чл. 31, се говори за оня, който чрезъ печата може да внесе смутъ, съобщавайки истински или лъжливи новини. Г-да! Азъ смѣтамъ, че въ комисията обязательно ще трѣбва да бѣде изхвърлена думата „истински“, защото не мога да се съглася по никакъвъ начинъ изнасянето чрезъ печата на една истина, даже и когато тя може да предизвика смутъ, да бѣде преследвано.

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Питай г. министра защо го е турилъ.

Х. Чолаковъ (з): Не ни прилича на насъ да преследваме истината, както ще и да се проявява. Защото ако усвоимъ този лѣтъ за преследване на истината, ние по никой начинъ не можемъ да се оправдаемъ.

Докладчикъ Н. Гавриловъ (нац. л.): По-надолу се казва: „безъ да посочи лицето или учреждението“.

Х. Чолаковъ (з): Споредъ мене, истината може да бѣде съобщена.

Чл. чл. 39, 42, 50 и 59 сжщо, г-да, смѣтамъ, че ще трѣбва да претърпятъ коренно измѣнение въ комисията или да бѣждатъ премахнати.

Но, г-да, връщамъ се на първата си мисълъ. Законопроектътъ за печата, както е представенъ, ако той — а въ това съмъ убеденъ — претърпи необходимитѣ поправки въ комисията, ще бѣде ли нѣкаква страшна принуда, или нѣкаква заплаха срещу хората, които си служатъ съ печатното слово? Не, г-да. Пледирайки този законопроектъ да бѣде гласуванъ на първо четене, азъ го правя съ дълбоко убеждение, че правителството нѣма безпричинно да даде поводъ да му се правятъ упрѣци, че то безъ основание е посегнало на едни свободи, толкова необходими за една истинска демокрация.

Но, г-да, азъ не мога да напусна тази трибуна, безъ да кажа, че не бива този законопроектъ за печата да служи на хора, които иматъ много и тежки прегрѣшения предъ демокрацията въ България, да бѣждатъ тѣ поставени въ положението на единствени сторонници и бранители на демокрацията. Демокрацията и нейнитѣ придобивки ще бѣдатъ бранени преди всичко отъ хората, произходътъ на които е демократически. Не може за демокрацията да се

бори този, на когото произходът е въ насилието и на когото самото политическо съществуване значи насилие.

Та, г-да, надбявайки се, че резервитът, които азъ направих тукъ, ще бъдат взети под внимание, азъ смътамъ, че Народното събрание безъ страхъ може да вдигне ръка за този законопроектъ. Не е Народният блокъ, не е това болшинство, което, по единъ или другъ начинъ, ще иска да скове свободната мисъл на нашия печатъ. Печатътъ, казахъ, е игралъ една благородна роля и ще играе тази роля и въ бъдеще. И азъ, за честта на това мнозинство — и за честта на това правителство — смътамъ, че то ще остане вѣрно както на борбитъ, които го създадоха, така също и на своя демократически произходъ. (Продължителни ръкоплъскания отъ мнозинството)

Председателстващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представител г. Владимиръ Молловъ.

В. Молловъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Излишно е да започвамъ думитъ, които искамъ да ви отправя, съ едно увѣрение за цената, която винаги, въ течение на времето, презъ което съмъ се занимавалъ съ обществени работи, съмъ давалъ на свободата на печата. Излишно ще бъде и да се изтъква значението на тази свобода, като една отъ голѣмитъ, основни правдини, осигурени отъ нашата конституция, за съществуването и развитието на демократическия и парламентаренъ строй на нашата държава.

Въ повече отъ полувековната наша политическа история можемъ да отбележимъ, че съ се борилъ главно две разбираня, две становища по въпроса за свободата на печата. Изглежда, че тая борба не е още приключена. И днешниятъ законопроектъ е едно ново доказателство, че тя ще продължава. И той, също така, се отдалечава отъ нашия основенъ законъ и предлага да бъдатъ приети постановления, които, споредъ моето убеждение, съ въ противоречие съ него, съ постановления, които, ние ще кажемъ, че съ неконституционни.

Нашето законодателство по печата се е движило въ две посоки. Първата е била — строгото и пълно прилагане на членове 79 до 81 отъ конституцията. Въ тия членове не се прогласява само едно начало, но се даватъ задължителни насоки за запазване на свободата на печата. Прѣко или косвено цензура не може да има. Не може да се искатъ залози отъ издателитъ, печатаритъ и другитъ лица, поместени въ чл. 79. Този членъ установява отговорността — установява я, както се казва, споредъ каскадната система, последователната отговорност — по дѣлата на печата, каквато не съществува по общото наказателно право. Дѣлата по печата трѣбва да бъдатъ съдени по закона — казва чл. 81 — въ общитъ съдебни установления.

Ясно е отъ всичко това, че основниятъ законъ е разбиралъ, какво печатътъ не бива да се поставя подъ единъ особенъ, подъ единъ изключителенъ режимъ; че къмъ него трѣбва да се прилага общото право, възъ основа на повелитъ, които дава чл. 79 отъ конституцията. Отъ това разбиране въ нашата политическа история се е ръководила Демократическата партия, която има една традиция въ тази областъ. Въ 1885 г. тя отмиънява — тогава съществуващи подъ друго название — известни постановления по закона за печата. Въ 1901 г., също така, че отмиънятъ така нареченитъ временни наредби, или както отмиъня ги наричатъ Пешеви наредби по печата. Въ 1908 г. се отмиъня законътъ отъ 1907 г. и се възстановява напълно разбирането, какво дѣлата по печата, престѣпленията по печата и въобще всички останали постановления, които засѣгатъ свободата на печата, не трѣбва да бъдатъ свеждани въ единъ особенъ законъ. Който отъ васъ се интересува, да прочете дебатитъ, които съ станали презъ м. юлий 1908 г. въ първата извънредна сесия на Народното събрание и мнението, което днешниятъ председател на Народното събрание, г. Малиновъ, е изказалъ по този въпросъ.

Но трѣбва да ви припомнимъ 1921 г. Цѣлата опозиция тогава е поддържала, че по печата не бива да съществува единъ специаленъ, единъ особенъ законъ. Въ числото на тази опозиция и азъ имахъ честта да представявамъ тогава Демократическата партия. Всичкитъ оратори съ се изказали въ този смисълъ, въ това число, въ края на едно заседание, и днешниятъ министъръ на желѣзницитъ г. Костурковъ, преди да пристигне ораторътъ на тѣхната група г. Фаденхехтъ. Тогава ние сме поддържали — и това е ясно и до днѣ днешенъ — че сега съществуващиятъ законъ за печата, отъ 1921 г., съдържа постановления, които не съ въ съгласие съ нашия основенъ законъ. Азъ нѣма да се спирамъ сега върху тѣхъ. Следъ малко по-подробно ще развия моята мисълъ. Действително, законътъ за печата

отъ 1921 г. не съдържа наказателни норми; тѣ съ внесени въ общия наказателенъ законъ. И може би това е причината, по която този законъ за печата въ течение на толкова години досега остана въ сила. Напр., постановленията за редакторството, за солидарната гражданска отговорност, за конфискацията на вестницитъ, отъ която се оплакваша ораторитъ преди менъ и която за пръвъ пътъ съ този законъ е била въведена — следователно, ако конфискацията на вестницитъ е била прилагана, прилагана е била възъ основа на този законъ — ние сме ги опитали, поне първитъ две — защото въпросътъ за изземването на едно печатно произведение съ престѣпно съдържание е другъ — че не съ въ съгласие съ основния законъ. Ние сме поддържали това, поддържаме го и сега.

Другата система — това е системата на специалнитъ закони, на особенитъ закони за печата, които, отъ една страна, съ имали за целъ да регламентиратъ, да уредятъ упражнението на публичното право свобода на печата, а, отъ друга страна, съ въвеждали и известни ограничения известни спѣнки на свободното упражнение правото на свободата на печата, на свободата на мнението, на свободата на словото чрезъ печата. Тѣ съ предвиждали обикновено и нови престѣпни състави, съ нови, обикновено по-тежки наказания. Исторически, тѣзи специални закони започватъ отъ 1881 г. съ възстановяване чрезъ единъ декретъ, съ единъ указъ на стария законъ за печата отъ 1865 г. — турския, отоманския. Нѣма защо да изброяваме тѣзи закони до последно време. Изучавайки обаче, тѣхното тѣло въ сила и тѣхното прилагане, трѣбва да констатираме, че тѣ обикновено съ били създавани, когато политическата властъ се е виждала разклатена, когато тя е имала намѣрение да се бори съ общественото мнение. Всички до единъ, безъ изключение, съ съдържащи неконституционни постановления и всички до единъ съ били незабавно отмиънявани, следъ промѣната на правителството, и печатътъ е билъ освобождаванъ отъ тѣхнитъ наредби. Но тѣзи закони, г. г. народни представители, съ били и безцелни — нито съ успѣвали да помогнатъ въ нищо за запазване на политическата властъ отъ критики, правени отъ една или друга политическа или обществена групировка, нито пъкъ съ спомогали за морализирането на печата. Дори не може да се каже, че тѣ съ премахваали за най-кратко време злоупотрѣблението съ свободата на печата. Дори не може да се твърди, че тѣ съ били изпълнявани. Самитъ съдилища съ гледали отрицателно на съществуването на такова законодателство. Тежкитъ санкции, които съ били предвиждани въ тѣхъ, съ давали обикновено отрицателни резултати. И въ нашата политическа история могатъ да се отбележатъ много малко случаи, когато лица, осѣдени за деяния по закона за печата, съ изтърпѣвали своето наказание, съ изключение на нѣколко нещастни отговорни редактори, които съ бивали осѣждани на едно просто непочтено число години затворъ. Азъ си припомямъ 1394-та година, когато имаше отговорни редактори така осѣдени. Положително зная още за единъ, който бѣ осѣденъ на повече отъ 100 години тъмниченъ затворъ! Попадна въ затвора, но, разбира се, следъ промѣната, която настѣпи...

П. Попивановъ (з): Има и други присѣди, които сте забравили — и редакторитъ на „Младежко знаме“, главитъ на които бѣха отсѣчени презъ време на Сговора. (Малка глътка)

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

В. Молловъ (д. сг): Оставете, недейте споменава това; то е пакъ възъ основа на закона отъ 1921 г. (Възражения отъ земледѣлицитъ)

П. Попивановъ (з): Значи, вие възъ основа на закони рѣзахте глави?!

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

П. Попивановъ (з): Професоръ сте и се объркахте!

В. Молловъ (д. сг): Освенъ това, трѣбва да кажа, че въ убеждението на всички е, че по отношение на свободата на печата съществуватъ извънредни срѣдства, за да бъдатъ освободени отъ наказание, отъ отговорност ония лица, които съ били подведени да отговарятъ. Тия извънредни срѣдства съ както помилването, така и амнистията; и едното и другото винаги, при всѣка промѣна на режима, съ засѣгали предимно престѣпленията по пе-

чата. Тъй че въ това отношение специалните закони за печата не сж дали никакви резултати. И днес азъ решително поддържамъ становището си, което съмъ застъпвалъ въ миналото: че за печата, както е установена неговата свобода въ нашия основенъ законъ, нѣма нужда отъ нѣкакво особено законодателство. И намирамъ, че внесенитъ проектъ, който въ това отношение застъпва възгледи и съдържа постановления, заети отъ други законодателства — които законодателства не се основаватъ на конституции, каквато е нашата — не може по начало, по принципъ да бжде възприетъ.

Азъ съмъ поддържалъ становището, че нѣма нужда отъ особенъ законъ по печата. Азъ ви казахъ, че както въ 1908 г., така и въ 1901 г., а също и по-рано — въ 1885 г., това е било разбирането и на партията, въ която азъ съмъ се числилъ и която се е борила, основавайки се на конституцията, за запазване свободата на печата. Може да се критикува това положение; може да се поддържа, че е възможно съществуването на единъ особенъ законъ по печата — има и такова мнение. То е било поддържано и въ Народното събрание и е намѣрвало изразъ въ посоченитъ въ мотивитъ на законопроекта особени закони по печата; било е поддържано и въ литературата, доколкото я имаме ние, по въпроса за печата. Обаче смѣтамъ, че основанията, за да се поддържа, какво може да съществува особенъ законъ за печата, не сж убедителни. Въ това отношение моето основание е било и сега е следното.

Въ чл. 79 отъ конституцията е прокарано едно предложение, направено въ Учредителното събрание — да се премахне текста на чл. 74 отъ проекта на конституцията. Въ чл. 74 на първоначалния проектъ било е казано следното: „Печатътъ е свободенъ; но който злоупотреби тая свобода, ще отговаря споредъ особенъ за това законъ“. Следователно, ясно е, че трѣбва да има единъ особенъ законъ. Учредителното събрание обаче, по предложение на д-ръ Странски, е изменило тоя текстъ. Той е казалъ така — така е отбелязано въ протоколитъ: „Казано е въ чл. 74, че „всѣки, който злоупотреби свободата на печата, ще отговаря споредъ особенъ за това законъ“, но това е неясно и е еластично. Отъ всичко досега прието въ нашата конституция се вижда, че въ нея живѣе не духъ консервативенъ, но духъ либераленъ. Затова предлагамъ, да се даде на печата по-голяма свобода“.

Ето ви първото основание. Чл. 79 отъ конституцията, възприемайки по-голяма свобода за печата, изключва специалния законъ, за който се говори въ проекта на конституцията, чл. 74.

Второ едно съображение. Чл. 79 на нашата конституция е взетъ отъ белгийската конституция, чл. 18, въ който също тъй не се споменава за особенъ законъ. Но въ чл. 139 на белгийската конституция се казва, че се налагава обыкновеното законодателство да издаде законъ по печата. Нашата конституция такова постановление не съдържа.

Трето съображение е съществуващиятъ у насъ наказателенъ кодексъ. Той също тъй е редактиранъ, като се е изхождало отъ това разбиране. Може да не е взетъ отъ белгийския наказателенъ законъ — той е взетъ отъ унгарския, взетъ е до известна степенъ и отъ първия руски проектъ — но и въ единия, и въ другия закони тогава, а и въ нашия наказателенъ законъ, вие ще видите навсѣкжде — нѣма защо да цитирамъ — въ постановлениата му за редъ престѣпни деяния да се казва така: деяния, които сж извършени така или така, се наказватъ така и така, ако сж извършени чрезъ разпространение на печатни произведения, следователно чрезъ печата. Печатътъ се счита като едно срѣдство за извършване на известни престѣпни деяния и води обыкновенно къмъ квалификация, къмъ едно по-тежко наказание. Общиятъ наказателенъ законъ установява престѣпнитъ деяния, които може да бждатъ извършени чрезъ печата, следователно не остава нищо на обыкновенния законодатель, освенъ къмъ печата да приспособи това общо законодателство, безъ да смѣстива нѣкакъвъ специаленъ законъ за печата.

Сега, може да се критикува това становище, и то се критикува въ смисълъ такъвъ, че наказателниятъ законъ съдържа известни постановления, които мжно могатъ да се прилагатъ по отношение на печата. Вѣрно е, че такива постановления има. Даже въ дисертацията на д-ръ Петковъ — единствената книга, която изследва въпроса за печата въ България — се изтъква, че ако се прилага общиятъ наказателенъ законъ за печата, възможно е единъ журналистъ, единъ вестникаръ да извърши деяние, наказуемо съ смъртъ; иска да каже, че прилагането на общия наказателенъ законъ би довело до едни много невъз-

можни заключения. Въпросътъ не е тамъ, въпросътъ е, какви наказания предвижда наказателниятъ законъ за деяния, извършени чрезъ печата. А че може единъ вестникъ или нѣкакво печатно произведение да послужи като срѣдство за извършване не на престѣпление по печата, а на нѣкое друго престѣпление, това е несъмнено. Азъ ще ви посоча случая съ редактора на известния въ Парижъ презъ време на войната в. „Bonnet rouge“ — „Червената шапка“ — който биде екзекутиранъ затуй, че чрезъ своя вестникъ е извършвалъ шпионажъ въ полза на неприятеля. Начинътъ е билъ много добре измисленъ — чрезъ обявления, които сж били давани редовно въ вестника, които сж имали съвършено невинно съдържание, а въ същностъ сж били единъ таенъ кодексъ, който е билъ разкритъ и е било установено едно отъ най-тежкитъ престѣпни деяния въ военно време. Нѣма защо да се отдалечавамъ по този въпросъ. Но, г. г. народни представители, това не сж деяния по печата. Това е едно деяние отъ общъ характеръ, което може да бжде извършено по такъвъ начинъ, защото най-сетне възможно е чрезъ вестникъ дори да стане отравяне на едно лице, на което е даденъ този вестникъ, ако хартията напр. е напоена съ нѣкаква отрова, която, като бжде вдишвана, може да причини смъртъ. Въ случая имаме убийство, а не престѣпление по печата. Следователно този аргументъ не е убедителенъ, както не е убедително и това положение, че отговорността по наказателния законъ се урежда по една особена система, по системата на така нареченото съучастие. Разбира се, това е така за обыкновенитъ престѣпни деяния. Но, колкото се отнася до печата и наказателниятъ законъ ще трѣбва да приеме чл. 79 отъ конституцията, и той го е възприелъ въ изменението, или въ прибавката, която сега е подъ № 56а на наказателния законъ. Следователно, за престѣпленията по печата се прилага каскадната отговорност, която, както ще видимъ, изключва известни възможности.

Ние бихме могли и другояче да обсъждаме въпроса. Можемъ да кажемъ така: въ единъ специаленъ законъ за печата да бждатъ помѣстени само така нареченитъ престѣпления по печата и евентуално нѣкои нарушения за неизпълнение на наредбитъ, на регламентацията, която съществува по такъвъ единъ законъ. Белгийцитъ отъ 1831 г. иматъ единъ особенъ законъ за престѣпления чрезъ печата. Но ако ги изследвате, вие ще видите, че това сж три категории: първо, подбуждане къмъ престѣпление — у насъ чл. 172 отъ наказателния законъ; второ, обида, клевета, подкопаване на кредитъ — у насъ чл. 234—243 отъ наказателния законъ и трето, нарушаване на общественния моралъ, престѣпления, които биха били отнесени къмъ отдѣла за разврата, следователно, на възбуждане по срамотенъ начинъ едно чувство, което ние считаме, че не трѣбва да бжде проявявано публично, т. е. престѣпни деяния противъ морала — частния и общественъ. Това сж тѣ. Но тѣ сж предвидени въ нашия наказателенъ законъ отъ 1896 г. Следователно, въ това отношение, по силата на общото законодателство ние нѣмаме нужда отъ нѣкакво специално законодателство по печата.

Сега, като изтъквамъ това разбиране и като посочвамъ неудобствата, които много лесно могатъ да се премахнатъ въ общото законодателство, азъ пакъ подчертавамъ принципа, че въ такъвъ случай ние не би трѣбвало да имаме единъ особенъ законъ за печата, освенъ ако бихме рекли — а азъ не приемамъ, че нашиятъ основенъ законъ допуска това — да създадемъ единъ голѣмъ законъ. Единъ кодексъ по печата, където да отнесемъ — както има нѣкои закондателства — всички деяния, които могатъ да бждатъ извършени чрезъ печата — не само престѣпления по печата, но и други престѣпни деяния, извършени чрезъ това срѣдство на разпространение, каквото е печатътъ. Въ такъвъ единъ кодексъ ние би трѣбвало да посочимъ всичкитъ особени правила възъ основа на нашата конституция, да ги отдѣлимъ отъ общитъ правила на наказателния законъ, и по този начинъ да създадемъ едно съвършено изключително право. Досега ние нито сме направили това, нито можемъ да го направимъ, нито, мисля азъ, има защо да го правимъ. Принципиалното съображение азъ казахъ, но и съображенията на удобство и нашето законодателство прѣчатъ за създаване на такъвъ кодексъ.

Законопроектътъ, който се предлага, не възприема нито едната, нито другата система. Това не е кодексъ на всички престѣпления по печата; това е единъ законъ за печата, въ който има редъ наказателни постановления, отъ които едни се намиратъ въ други закони — азъ ще се върна къмъ туй — други сега оригинално се предвиж-

да; има постановления процесуални, производствени, а има и постановления, които изключително имат за цел да уреждат упражнението на това публично право, каквото е свободата на печата. Следователно, въ същност ние имаме единъ смислен законъ: той не е нито едно, нито друго; не е приелъ нито едната, нито другата система. И сега, въ самото начало, мога да ви кажа, че тъй, както е представенъ, е попадналъ въ редъ несъобразности. Това е законъ за печата, следователно единъ особенъ, специаленъ законъ.

Отмънява ли той постановленията на закона за защита на държавата, които засягатъ печата? Би тръбвало да кажемъ: да. Обаче отъ заключителнитъ постановления на настоящия законопроектъ се вижда, че не ги отмънява — поне законодателятъ не се е произнесълъ. Следователно, тръбва да се уясни преди всичко въпросътъ за това, какво законодателство отмънява и какво не отмънява този бжлещъ законъ.

Нѣкой отъ мнозинството: Казано е, г. Молловъ.

В. Молловъ (д. ср.): На второ мѣсто, тръбва да се уясни въпросътъ, кои постановления отъ наказателния законъ ще се прилагатъ при действието на този бжлещъ законъ за печата и кои нѣма да се прилагатъ. Ами азъ мога да ви посоча редъ постановления отъ единия и другия закони, които се пресичатъ и които ще създадатъ на съдебната практика едни колебания, едни съмнения, които действително сж нежелателни. Азъ не виждамъ почти нито единъ текстъ отъ този законопроектъ, който да не може да се пресѣче съ известни постановления отъ наказателния законъ. Вземете, напр., чл. 40, т. 3, отъ този законопроектъ — имаме чл. 309 отъ наказателния законъ. Вземете чл. 41, т. 2, отъ законопроекта — имаме чл. 163 отъ наказателния законъ, много по-ясно, отколкото е текстътъ на цитирания чл. 41. Имате напр., чл. 43 отъ законопроекта — същото е и въ чл. 373 отъ наказателния законъ. Азъ мога да ви цитирамъ още редица други постановления отъ такъвъ характеръ, за да се убедите, че действително има постановления въ този законопроектъ, които съществуватъ въ общия наказателенъ законъ. И ще се яви тогава въпросъ за конкуренция на фактически състави и ще се решава, следователно, отъ съда, кой фактически съставъ ще тръбва да бжде приложенъ — по-лекиятъ ли, или по-тежкиятъ? Защо е това усложнение? Азъ разбирамъ, че съставителътъ на законопроекта е изхождалъ отъ едно намѣрение — онова, което се изказа оттукъ отъ преждеговорившия г. Чолаковъ — да запази държавата семейството и обществото отъ известни посегателства, които се отправятъ къмъ тѣхъ чрезъ печата. Да припомнимъ това. Азъ не съмъ отъ онѣзи, които ще откажатъ интереса, който иматъ и държавата, и обществото, да реагиратъ срещу известни престѣпни деяния, които подпохватъ, които засягатъ основитъ на обществото, на държавата, на семейството, на личния, частния, затворенъ, така да се каже, животъ на човѣка; но азъ се питамъ: ако тия постановления сж помѣстени тукъ, въ законопроекта за печата, а не фигуриратъ въ общия наказателенъ законъ, какво излиза? Излиза, че онзи, който чрезъ печата напада — както се казва въ чл. 33 отъ законопроекта — „личната форма на семейството, съ целъ да разклати неговитъ основи, наказва се съ тѣмъличенъ затворъ до две години и съ глоба до 20.000 л.“, а онзи, който направи същото въ едно публично събрание, където могатъ да присѣдствуватъ и 5 хиляди и 10 хиляди души, нѣма да бжде наказанъ, неговото деяние не подлежи на наказание. Същото може да се каже и за редъ други постановления отъ представения ни законопроектъ.

Вижате ясно, следователно, въ какво положение изпадаме — косвено ще насочимъ деянията въ друга посока. А пъкъ, ако целта е да се преследва клоката, тя се шири не толкова въ вестниците — шири се сега, може би, само въ известна, много малка категория вестници — колкото въ това, което се разправя по нашата малка земя въ тренове, въ събрания, въ агитации, които ежедневно ставатъ, въ които какво ли не се разправя и за което често пъти не можешъ да намѣришъ начинъ да наложишъ каквато и да било санкция, защото не знаешъ къде е станало, кои сж свидетелитъ, и защото, ако почнешъ да диришъ, работата отива до тамъ, че предпочитайшъ да не се занимавашъ съ тѣзи въпроси и да не обръщашъ внимание на тѣхъ, отколкото по-сетне, въ течение на година-две, да имашъ разни неприятности.

Но по този случай азъ изтъквамъ едно положение, което за мене сжщо така е нетърпимо. Азъ не искахъ да

говоря по същество тогава, когато се разглеждаше преди два-три дни искането на съда за даване на разрешение за задържането подъ стража и даването подъ съдъ на нѣкои народни представители отъ Работническата партия; формално искането бѣше право, ние нѣмахме какъ да се противопоставимъ, пъкъ и не бѣше дори въпросъ за това. Касаеше се да се установи една парламентарна практика. Но по същество — азъ не гледахъ подробно дѣлата — мога да ви кажа, че въ едно дѣло, не помня името на обвиняемия или подсѣдника, азъ видѣхъ препечатана речъта на народния представителъ Георги Костовъ, произнесена тукъ — нищо друго. Пъкъ и самиятъ Георги Костовъ, който сега отсъствува, когато говори по искането на това разрешение, произнесе една речъ, която тукъ мина мълкомъ, но която, ако бѣде напечатана въ нѣкой вестникъ, ще даде най-малко основание за преследване по чл. 7 отъ закона за защита на държавата. Ние тукъ сега се намираме подъ действието на единъ имунитетъ. Чл. 95 отъ конституцията запазва този имунитетъ, свободата на мнението. Ако едно престѣпление се извършва въ сѣлата на Народното събрание, тръбва да има санкция срещу него. Естествено е, че много рядко е да се извърши нѣкое тежко престѣпно деяние въ сѣлата на Народното събрание. Обикновено това сж *délit d'opinion*, деяния, които се извършватъ чрезъ слово. Ние, следователно, не прилагаме основния законъ, не реагираме, а вънъ установяваме тази отговорност! Може ли по този начинъ да се прилага законътъ? Това не дава ли поводъ на съдилища да се отнасятъ къмъ подобни деяния съ едно недоумение? Следователно, и тукъ имаме нѣщо, което законопроектътъ не разрешава, или по-добре разрешава го, но малко чинакъ и съдилищата ще се намѣрятъ въ още по-голямо затруднение. Чл. 41 забранява да се печататъ сведения отъ тайнитъ заседания на Народното събрание и за нарушителитъ на това постановление се предвиждатъ строги тѣмъличенъ затворъ до 5 години и глоба до 100.000 л. Добре. Ами да се печататъ сведения отъ явнитъ заседания на Народното събрание забранено ли е? По *argumentum a contrario* позволено е. Защо се преследватъ тогава лица, които препечатватъ подобни сведения отъ явнитъ заседания на Народното събрание? Този въпросъ се повдига и презъ 1921 г. Азъ тогава влѣзохъ въ пререкание, ми се чини, съ Нѣдѣлко Атанасовъ по въпроса за протоколитъ на Народното събрание, които тогава се печатаха съ голямо закъснение и препечатването на които не се позволяваше на опозиционнитъ вестници. Азъ казвахъ: напечатайте ги тогава. Щомъ това е официално издание и е минало презъ цензурата на председателството на Народното събрание, и то не е намѣрило нищо престѣпно въ тѣхъ, тѣ могатъ да бждатъ препечатани. Вижате, сега пакъ изтъквамъ тукъ едно недоразумение.

Безъ да се спирамъ върху другитъ текстове, за които ще говоря малко по-нататкъ — не искамъ да влизамъ сега въ подробности — ще кажа, че съставитъ на този законопроектъ и на общия наказателенъ законъ се пресичатъ единъ съ другъ, влизатъ единъ въ другъ и създаватъ една несигурностъ въ юриспруденцията, една несигурностъ въ съдебната практика и въ края на краищата ще създадатъ едно колебание, което ще доведе въ действителностъ или до безотговорностъ, или до неприлагане на известни постановления отъ този законопроектъ, ако той стане законъ, което въ случая не би било желателно.

Ще спра вашето внимание, г. г. народни представители, и върху другъ единъ въпросъ — върху въпроса за наказателната отговорност. Наказателната отговорност по печата е установена въ чл. 22 отъ законопроекта — каскадната, или последователната отговорност. Този членъ казва, че отговаря писателятъ, но ако писателятъ е непознатъ или не живѣе въ границитъ на държавата, тогава се преследва издателятъ, или печатарьтъ, или разпространителъ, раздавачъ. Въ този текстъ има една неяснота, защото предъ „раздавачъ“ е употребенъ изразътъ „и“, вмѣсто „или“, и се казва „нѣма да се преследватъ“, вмѣсто „нѣма да се преследва“. Разбрали сж отначало, че конституцията допуца до известна степенъ една солидарна отговорностъ за тѣзи три последни категории. Но биде обяснено, че това е една обикновена граматическа погрѣшка. Текстътъ е взетъ отъ белгийската конституция, а въ Белгия никога никой не се е съмнявалъ, че тази отговорностъ е каскадна. Основата на тази отговорностъ е писателятъ, не разпространителъ. Идеята на нашия основенъ законодатель е, че има само едно отговорно лице, и това лице не може да бжде другъ, освенъ писателятъ на печатното произведение — не разпространителъ, не печатарьтъ. Последнитъ отговарятъ само субсидиарно — тогава, когато писателятъ не е известенъ.

Тази мисъл е била прокарана в Белгия, за да се запази повече свободата на печата, да се запази тази свобода даже от една косвена цензура, която иде не от властта, а от различни подобни лица, които вземат участие в създаването на едно печатно произведение. Тази отговорност, по нашия основен закон не допуска идеята за отговорното редакторство. По нашия основен закон, нѣма отговорни редактори. Тѣ не бива да съществуват. Можете да ги наречете отговорни, може да ги наречете редактори, можете да ги наречете — както въ другъ славянски езикъ е употребенъ терминътъ „уредници“, защото и думата редакторъ не е наша — както щете да наречете тѣзи лица, тѣ не сѣ въ числото на онѣзи, които основниятъ законъ счита отговорни за едно престѣпление по печата.

На второ мѣсто, споредъ това изброяване, конституцията иска само една жертва. Това изрично е казано отъ докладчика на белгийската конституция. Вие ще разберете много ясно, че по едно престѣпление по печата може да има нѣколко лица, които да сътрудничатъ за извършването му: онзи, който е написалъ печатното произведение; онзи, който го е занесълъ въ редакцията или печатницата; печатарътъ, който, като го е прочелъ и видѣлъ съдържанието му, при все туй го е напечаталъ; разпространителътъ или онзи, който, като го е прочелъ, пакъ го разпространява. Всички тѣзи лица, по общитѣ понятия на съучастието, сѣ съучастници — било извършители, било подбудители, било помагачи. По нашия основенъ законъ, правилата за съучастието не се прилагатъ по дѣла, отнасящи се до печата, освенъ въ единъ случай — когато може да се говори за сълейци, напр. когато едно печатно произведение е написано отъ двама или трима души въ сътрудничество и когато, нѣма съмнение, не можемъ да отдѣлимъ, кое е писалъ единиятъ, кое е писалъ другиятъ; следователно, когато има така нареченото извършителство, сълейничество. И по този въпросъ пакъ бихме могли да споримъ, защото въ чл. 51 отъ наказателния законъ това понятие не е установено, а ние го установяваме въ теорията на наказателното право.

И така, не може да има освенъ една жертва за наказанието, по наказателната отговорност; но конституцията казва „нѣма да се преследватъ“ — следователно, и по гражданската отговорност. Отъ туй заключението е съвършено ясно: основниятъ законъ забранява да търсимъ повече жертви, да слагаме отговорност върху други лица, да стоварваме гражданска отговорност — вреди и загуби, или не знаемъ какви други послѣствия, които могатъ да бждатъ установени въ нѣкои закони — върху лица, които не сѣ прѣко отговорни, по основния законъ, за извършеното престѣпно деяние.

Ако всичко това е тѣй, веднага трѣбва да отговоря на г. Чолакова, който казваше по-рано, че този законопроектъ трѣбвало да се приеме по принципъ, и да подчертая, че чл. 25 е несъгласенъ съ конституцията. Той въвежда редакторството, условията, на които трѣбва да отговаря редакторътъ. Задълженията на редактора сѣ посочени малко по-долу, въ чл. 30 (Чете) „Чл. 30. — Отговорност на редактора — Редакторътъ е отговоренъ, както за всичко, което е напечатано безъ подписъ, съ непълно име, псевдонимъ, начални букви или съ името и презимето на лице, чиято самоличност предъ сѣда не е могла да се установи, или редакторътъ не е желалъ да открие, така и когато подписътъ е подправенъ или е на измислено лице, или най-сетне, когато живѣе извънъ територията на царството.

Редакторътъ отговаря и тогава, когато сждѣтъ отъ обстоятелствата на дѣлото признае, че посоченото като писателъ лице е подставено“.

Х. Чолаковъ (з): Но и по сега действащия законъ е сѣщото.

В. Молловъ (д. сг): То е неконституционно, г. Чолаковъ.

Х. Чолаковъ (з): Вие осемъ години го прилагаете.

В. Молловъ (д. сг): То е друго.

Х. Чолаковъ (з): Азъ имахъ петъ дѣла и бѣхъ осѣденъ по тия дѣла.

В. Молловъ (д. сг): Какъ сме го прилагали, то е другъ въпросъ.

А. Капитановъ (з): Не сте го отмѣнили, г. професоре.

В. Молловъ (д. сг): Не сме го отмѣнили — това е вѣрно.

А. Циганчевъ (з): Не сѣ го прилагали!

В. Молловъ (д. сг): Но азъ пакъ поддържамъ това, което съмъ поддържалъ и по-рано, което ще поддържамъ и напредъ.

А. Капитановъ (з): Вие това положение го държахте осемъ години.

В. Молловъ (д. сг): Вие съ туй нѣма да направите този законъ конституционенъ. Но — да ви обясня — въ досега действащия законъ това постановление е факултативно. Може би и въ този законопроектъ то не е задължително, обаче въ законопроекта е казано че издателътъ трѣбва да употреби надлежната грижа при назначаване на редактора. Употрѣбена е една по-еазивна форма и се създава една по-малка възможностъ. Въ досегашния законъ нѣмаше постановленията на чл. 30 отъ този законопроектъ, който установява въ чиста форма отговорното редакторство. По чл. 30 отъ законопроекта редакторътъ отговаря за всичко — отговаря по презумпция.

Следователно, несъмнено е, че ние въ това отношение трѣбва да считаме, какво това постановление на законопроекта не е съгласно съ основния законъ.

Х. Чолаковъ (з): Г. Молловъ! Една дума само. Чл. 30 отъ законопроекта оформява едно съществуващо положение, една съществуваща практика.

В. Молловъ (д. сг): Не.

Х. Чолаковъ (з): Азъ съмъ билъ жертва на тая практика. Азъ нѣмамъ нищо противъ въ комисията всички тия постановления да бждатъ изхвърлени.

В. Молловъ (д. сг): Съ туй съмъ съгласенъ.

Х. Чолаковъ (з): Мисълта ми е тая, че Вие атакувате едно положение, което сте трѣпѣли толкова време.

В. Молловъ (д. сг): Азъ съмъ билъ противъ него и въ 1921 г., и сега съмъ противъ него. (Възражения отъ мнозинството)

Х. Чолаковъ (з): Но между 1921 г. и 1932 г. има разлика.

А. Капитановъ (з): Осемъ години не го отмѣнихте.

В. Молловъ (д. сг): Азъ нѣма да отговарямъ за туй, че не е билъ отмѣненъ тоя законъ. Съ това вие нѣма да направите закона конституционенъ, както щете да го въртите. То се знае — Сговорътъ е кривъ за вашитѣ грѣшки и за вашитѣ закони! (Възражения отъ мнозинството)

Председателстващъ Н. Шоповъ: (Звъни)

А. Капитановъ (з): Сговорътъ е кривъ за туй, че осемъ години се е ползувалъ отъ единъ законъ, създаденъ отъ земледѣлското управление.

В. Молловъ (д. сг): Азъ пѣкъ искамъ да не се ползуватъ отъ този законъ вашитѣ замѣстници, защото може да изпадне и вие въ сѣщото положение, въ което сме изпаднали сега ние. Следователно, нѣма защо да се критикуваме.

Х. Чолаковъ (з): Прнето! Така е!

А. Циганчевъ (з): Въ комисията ще го измѣнимъ, щомъ сме палили отъ неговитѣ постановления.

В. Молловъ (д. сг): На второ мѣсто съ този законопроектъ се въвежда солидарната отговорност — чл. 6 отъ законопроекта. Обаче собственикътъ на печатницата отговаря солидарно съ управителя или наемателя само за гражданскитѣ послѣдци и за сѣдебнитѣ разноски. Защо? Имаме, напр., единъ печатаръ, който печати произведението. Може да има едно лице, което е наемател на печатницата. Защо ще глобявате вие тоя наемател и защо ще правите отговоренъ собственика на една печатница, който може да нѣма никакво понятие за това, което става въ печатницата, която той е далъ подъ наемъ, която се експлоатира отъ друго лице?

Ето ви, следователно, пакъ едно постановление, което е в противоречие съ основния законъ.

Но има и трето едно постановление, което също така е в противоречие съ основния законъ. Въ чл. 79 на конституцията изрично е забранено вземането на залогъ, прѣко или косвено, отъ лицата, които сѣ изброени въ тоя членъ на конституцията.

А чл. 54 казва следното: (Чете) „Държавата има право на привилегировано удовлетворение отъ стойността на инвентара на редакцията за присъдениѣ ѣ глоби и сѣдебни разноси по дѣлата по печата“.

Н. Гавриловъ (нац. л): Това не е залогъ.

В. Молловъ (д. ср): Това не е залогъ, но това е привилегия; това е косвенъ залогъ, защото трѣбва цѣлѣтъ инвентаръ на редакцията да отговаря. Разбира се, че не се казва залогъ, но косвено това е все същото. Това е пакъ една материална отговорност, която не може да съществува по единъ законъ за печата. Както щете тѣкувайте по-нататъкъ.

Сега ние увеличаваме материалната отговорност на лицата, които сѣ посочени въ този законопроектъ. Съществува известни правила, които опредѣлятъ така наречената регламентация за издателъ, за печатаръ, за разпространителъ.

Издателътъ е опредѣленъ въ чл. 3. Правила има. Трѣбва да се яви предъ надлежната властъ и да направи едно заявление. Пита се: защо? За регистрация? Ако той е издателска фирма или къща, или издателъ по професия, търговскиятъ законъ е достатъченъ. Но ако той е едно политическо лице, единъ общественикъ, смѣтате ли вие, че по този начинъ ще направите — особено като го свържете съ чл. 5, за политическите организации, които трѣбва да иматъ по единъ представител като издателъ, и споредъ който, следователно, ще се прилагатъ и тия наредби — той непременно да бѣде подложенъ въ тази формалностъ? Ами представите си, че този представителъ въ бѣдеще време, ако не сега, бѣде министъръ-председателъ. Централното бюро на партията, която издава в. „Знаме“, упълномощава него или друго лице, или нѣкои лица, които сѣ извѣтъ управлението. Кѣде ще отиде? Въ нѣкой полицейски участъкъ. Какво да направи? Едно заявление. Считате ли го, че това е редовно, че това е една наредба, която, така да се каже, безъ да съдържа въ себе си нѣщо кой знае какво опасно, е една наредба, която може да се счита като умѣстна, като достойна?

Но въ връзка съ туй има да отбележа, какъ редакторитъ на този законопроектъ сѣ правили тѣзи постановления. Издателътъ се счита собственикъ на печатното произведение. Следователно, спрямо представителя се прилагатъ разпоредбитъ за издателъ. Ако тѣкуваме правилно, трѣбва да считаме, че представителътъ на тая организация е собственикъ ѣ на изданието. Разбирате ли, какво ще стане и какъ ще разрешаваме тогава този въпросъ за две „Земледѣлски знамена“, за две „Независимости“, за два „Сговора“, или може би ще ставатъ и повече.

А. Циганчевъ (з): Ишт-Аллахъ! (Веселостъ)

В. Молловъ (д. ср): Виждате, че се въвежда едно постановление, което не може човѣкъ да схване защо се въвежда. Азъ открихъ неговия първоизточникъ. Първоизточникътъ казва друго. Той казва, че издателътъ е собственикъ на името на печатното произведение. То е свършено друго. Въ нашето законодателство азъ мога да ви посоча единъ другъ членъ, който нѣма защо да се измѣня, или да бърка тукъ. Той е чл. 14 отъ закона за авторското право: (Чете) „Издателитъ на вестници, списания и други периодически издания, както и на речници, алманиси и други родъ сборници, съставени отъ отдѣлни произведения на различни автори, иматъ авторско право въ течение на 25 години отъ деня на издаването имъ“. Защо трѣбва ново постановление? По-нататъкъ се казва: „Ако нѣма противно съглашение, сътрудницитъ на означенитъ издания иматъ авторско право върху тѣхнитъ отдѣлни произведения“. Това е разумното. — Тукъ се говори за печатни произведения, които може да не бѣдатъ вестници. Вестницитъ нѣма да ги пазимъ. Нѣма кой да претендира за авторско право. Но и въ единъ вестникъ можете да напечатите нѣкое знаменито стихотворение, и авторътъ ще бѣде лишентъ отъ авторско право. Кой ще се ползува? Да е цѣлата организация? Не. Може би нѣкой другъ? Може да е евентуално самиятъ представител на тази организация. Защо се създава едно законодателство, или се правятъ проекти, които се намиратъ въ такова разногласие съ нашето установено законодателство? По-нататъкъ — за печатаритъ. Споредъ основния нашъ законъ и споредъ разбирането на всички автори, печатаръ е онова лице, което фактически печати, не словослагателътъ, но който има право на разпоредба съ една машина, върху която се слага за отпечатване едно произведение. Тукъ, обаче, се посочва друго: печатаръ е собственикъ на печатницата. Това е подставяне на едно лице съ друго. Конституцията счита за печатаръ лицето, което печати, а законопроектътъ за печата счита за печатаръ собственика на печатницата. Ама собственикъ на печатницата може да бѣде една политическа организация; може да бѣде едно акционерно дружество; може да бѣде нѣкакъвъ наследникъ, както има такива случаи, защото печатницата е едно търговско предприятие. Защо тия работи да се вмѣкватъ въ единъ законъ?

С. Мошановъ (д. ср): Между наследникитъ може да има и малолѣтни даже.

В. Молловъ (д. ср): Да. Безусловно, може да има и малолѣтни. — По-нататъкъ въ чл. 6 е казано: (Чете) „Ако има назначенъ управителъ на печатницата или ако последната е дадена на наемателъ, управителътъ или наемателътъ поема отговорността на печатаря споредъ тоя законъ. Обаче и собственикъ отговаря солидарно съ осждения управителъ или наемателъ за гражданскитъ последици и за сѣдебнитъ разноси. Управителъ се назначава винаги, когато собственикъ на печатницата е юридическо лице“. Виждаме какво се цели. Авторътъ на законопроекта е търсилъ да улови нѣкого по околнѣ начинъ, като е измѣстилъ едно ясно понятие въ нашия основенъ законъ съ други понятия, които правятъ неясно неговото прилагане и правятъ разширение на отговорността на лица, които сѣ непричастни въ каквито и да е престѣпления на печатари. Регистрация, най-сетне, може да става по търговския законъ. Това е безразлично въ случая.

По-нататъкъ се говори за разпространителя. И той трѣбва да бѣде регламентиранъ. Въ чл. 10 се казва: (Чете) „Разпространителъ е лицето, което продава, раздава или заема, разлепва, окачва или излага печатни произведения или извършва изобщо действия, чрезъ които се прави едно печатно произведение достъпно за по-големъ кръгъ лица.“

Разпространителътъ по занаятъ е длъженъ предварително да заяви за това на мѣстната полиция.

Заявлението трѣбва да съдържа: името и презимето на разпространителя; улицата и нумера на къщата, въ която живѣе, възрастта и мѣсторождението му.

За получаване на заявлението се издава разписка“. Ако издателътъ не заяви, ако нѣма регистрация печатарътъ-собственикъ, ако не е подадено заявление, каквито предлага чл. 10, има наказателна отговорност, не зная колко месеца затворъ и нѣкаква глоба. Но питамъ се: защо е това? Защо ще регламентирате сега качеството на разпространителя на едно печатно произведение? Но като го регламентирате, като се урежда това, казва се кои не могатъ да бѣдатъ разпространители: (Чете) „Не могатъ да бѣдатъ разпространители ненавършилнитъ 17-годишна възраст и осжденитъ за развратъ или користопрестѣпление“. Обаче следващиятъ чл. 12 казва: (Чете) „Когато разпространителътъ си служи съ други лица, той отговаря солидарно заедно съ последнитъ за причиненитъ отъ тѣхъ вреди и за сѣдебнитъ разноси“. Кои сѣ тия други лица? За тѣхъ искатъ ли се тия качества? Трѣбва да разберемъ, че не. Тѣ ще бѣдатъ други лица, не разпространителътъ, следователно, момчетията, които ще тичатъ изъ улицитъ. И тѣхъ ли ще държите солидарно отговорни като разпространители? И защо сѣ тия ограничения за разпространителя? Азъ виждамъ какво е било намѣрението. Намѣрението е да се направи първа стѣпка къмъ една по-друга регламентация. Най-напредъ се предвиждатъ условия — разпространителътъ да бѣде пълнолѣтенъ, да има граждански и политически права, да не е осжжданъ за користолюбиви престѣпления, да не е осжжданъ за не зная какви други престѣпления; после — може да се дойде до други постановления — апетитътъ дохожда при яденето — лицето да притежава известенъ имотъ, за да може да отговаря на условията, следъ това ще се каже: да притежава известно образование. И ние сме имали такива закони, въ които е предвиждано редакторитъ да бѣдатъ съ висше образование. Действително, това не се постановява въ законопроекта, но искамъ да кажа, че и тѣзи малки стѣснения, които се правятъ, сѣ безцѣлни, безполезни, не премахватъ отговорността, и сѣ единъ стѣснения, които трѣбва да ги считаме съ право за съвсемъ излишни.

И ето, вие виждате въ тая част на моята речъ за установено онова, което азъ съзирамъ, че е въ несъгласие съ нашия основенъ законъ. И затуй заявихъ въ самото начало, че по принципъ ние не можемъ да приемемъ този законопроектъ.

Сега нѣколко думи за самитѣ състави. Ами тукъ има най-разнообразни състави. Г-ла, засѣгатъ се най-разнообразни постановления на нашето законодателство. Азъ ви казахъ, че ще имаме неяснотъ при приложението и тълкуването поради туй, че съставитѣ се пресичатъ съ други състави въ нашето законодателство. Но тѣ сѫ вѣсни и сами по себе си. Нѣкои отъ тѣхъ се цитираха като такива, които трѣбва да бждатъ или премахнати, или измѣнени. За нѣкои се поддържа, че могатъ да бждатъ възпрети, каквото е, напр., постановлението на чл. 32 — „Подбиване курса на националната монета, на държавнитѣ ценни книжа и др.“ — което постановление би трѣбвало да съществува въ другъ законъ, и то до известна степенъ съществува въ закона за търговията съ чужди платежни срѣдства, който се създаде, когато се даде на Народната банка монополътъ за търговията съ чужди платежни срѣдства. Но ето и другъ съставъ — този по чл. 31: „Който чрезъ печата разпространява лъжливи новини, или макаръ и истински, но безъ да посочва лицето или учреждението“ и пр. Основата на всѣки общественъ редъ, основата на всѣкаквъ общественъ моралъ, основата на свободата на печата е въ правото да се говори истината. Това право — да се говори истината — може да бжде ограничено само по отношение, напр., на частния, интимния животъ на едно лице, както предвижда и наказателниятъ законъ. Не бива печатътъ да влиза въ стаятъ, или въ мѣстата, където едно лице живѣе, където е запазилъ своята свѣтиня и където то не желае чужди очи да проникватъ! Какво значи „безъ да посочва лицето или учреждението“? Ами какъ да се не говори истината за тѣхъ! Тогава обществото ще бжде въ тъмнина, тогава не може да се развиватъ правилно общественитѣ борби. Съ туй ще се даде възможностъ на всѣка цена да се запазва едно положение, да се прикриватъ известни деяния, известни факти и, следователно, въ действителностъ обществото, вмѣсто да спечели нѣщо, ще загуби и ще пропадне крачка по крачка, стѣпка по стѣпка.

И. Велчевъ (з): Въ чл. 31 е казано още: „съ цель да смуги обществото“.

В. Молловъ (д. сг): Азъ бихъ желалъ да зная, какъвъ истински фактъ може да внесе смугъ въ обществото или да урони престижа на властятъ?

С. Мошановъ (д. сг): Всѣко престѣпление на едно учреждение внася смугъ въ обществото.

В. Молловъ (д. сг): Ами ако вие установявате факти истински?

З. п. Захариевъ (з): Нека посочи лицето, което е извършило престѣпнитѣ деяния.

И. Кемилевъ (д. сг. Ц): Нѣмашъ право да го установишъ.

З. п. Захариевъ (з): Какъ да нѣмашъ право?

И. Кемилевъ (д. сг. Ц): Сждътъ ще ти откаже да го установишъ.

В. Молловъ (д. сг): Вие знаете, че фактътъ е вѣренъ, знаете точно лицето, знаете, че е длъжностно лице, но по известни съображения не посочвате точно лицето, напр., за да не попрѣчите на известни констатации.

И. Велчевъ (з): Напр., съобщавате, че Народната банка нѣма девизи!

В. Молловъ (д. сг): Мислите ли, че това е една новина, която е неизвестна? Това се съобщава отъ Народната банка.

И. Кемилевъ (д. сг. Ц): Напр., възлага се търгъ на дружество „Изида“ отъ седмочленката.

В. Молловъ (д. сг): Ако се съобщи, напр., този истински фактъ, че правителството е решило да спре плащанията вънъ, подобна ли се прѣстижътъ на властятъ? Съобщава се единъ денъ по-рано — следъ два дена става ясно.

Виждате, че въ този съставъ се съдържатъ елементи на неяснотъ, а не може да се процедира по този начинъ. Ще трѣбва другъ съставъ — ако таквъ съставъ може да бжде приетъ. Азъ се питамъ: защо трѣбва да бжде приетъ таквъ единъ съставъ само въ закона за печата?

Азъ ви говорихъ за чл. 33, мога да ви говоря и за редъ други. Порнографията — тя се поменава и въ известни постановления на наказателния законъ. За религията — никой нѣма намѣрение да брани тогава, който напада религията, или да я подкопва, или унищожава. Но въ наказателния законъ има предвидено едно наказуемо престѣпно деяние, което се нарича богохулство. Може наказанието да се увеличи, ако е недостатъчно — то е другъ въпросъ — но защо вие ще турите това постановление въ закона за печата, а пъкъ ще оставите за останалитѣ случаи на богохулство да се прилага общото право, ако има такова?

Посѣгане на частния животъ. Въ чл. 38 е казано: „Който чрезъ печата, подъ какъвто и да е предлогъ, изнася случки и отношения изъ частния или домашния животъ на нѣкого отъ естество да смугатъ личното или семейното му спокойствие“, и пр. Ние имаме състави: докато на честь, клеветата и обида. Ако тѣ сѫ недостатъчни, ако опредѣленията сѫ невѣрни, или не се прилагатъ точно и правилно отъ сѣдилищата, да ги поправимъ. Но какво се казва въ този случай? Азъ съмъ партизанинъ на това, да не се смущава семейниятъ или частниятъ животъ на човѣка. Казахъ ви го и отдеве.

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Може ли нѣкой да даде дефиниция на „семейно спокойствие“?

С. Мошановъ (д. сг): Да не го бие жена му — това е най-големото спокойствие! (Смѣхъ)

В. Молловъ (д. сг): Азъ бихъ желалъ да зная какъ ще се опредѣли, кое смущава личното или семейно спокойствие? За одного се съобщава, че е въ мизерия — може ли това да смуги неговото лично спокойствие? За другъ ще се съобщи другъ фактъ — че вечерята се събрали на приятелска трапеза, погуляли до полкозъ часа, и може да се украси това съ нѣкой терминъ. Неговото лично спокойствие нарушено ли е, защото се съобщило това нѣщо отъ неговия личенъ интименъ животъ?

И. Косачевъ (нац. л.): Позволете да Ви възразя, че практиката на сѣдилищата показва, че обидата на честь се наказва съ затворъ отъ 1 до 2 месеца, ...

В. Молловъ (д. сг): То е друга работа.

И. Косачевъ (нац. л.): ... само задето се нарушава спокойствието на човѣка. А това спокойствие трѣбва да се гарантира.

В. Молловъ (д. сг): Ако го гарантирате съ таквъ текстъ, нито спокойствие ще имате, нито ще гарантирате нѣщо, а ще отидете да се разправяте въ сѣда, и не знамъ какъ ще се разправите.

И. Кемилевъ (д. сг. Ц): Ще станешъ по-големъ резултъ!

В. Молловъ (д. сг): Чл. 39 предвижда „сензация“. Какво значи сензация? Има сензация за лошо, има сензация и за добро. Сензацията може да бжде резултатъ отъ една новина; резултатъ на учудване. Сензация може да има отъ това, че нѣкой се сгодилъ; сензация може да има отъ туй, че нѣкой спечелилъ на лотария; сензация може да има и отъ други работи, измислени или преувеличени. Искамъ да кажа: кой ще установи какво е сензация? Ще искате свидетели, за да се установи, че този фактъ е настѣпалъ? И ето, вие виждате, че и тукъ, въ това постановление, изворътъ на което азъ не можахъ да установя, има нѣщо, което е неясно.

Вземете и други постановления. Ето ви чл. 42: „Клеветата или обида противъ нѣкого. — Когато чрезъ печата е наклеветено учреждение или лице по начинъ, щото учреждениято или лицето, което се цели, не е достатъчно опредѣлено, счита се, че е наклеветено всѣко лице или учреждение, до което статията може да се отнаси“. — Колко лица и учреждения ще се считатъ наклеветени: едно, две или повече? Кой ще се считатъ наклеветени и по какви белези това ще се установи? Вие създавате на сѣда една неразрешима задача. Той самъ ще се намѣри, въ невъзможностъ да установи таквъ съставъ и въ края на крайщата ще каже: недоказано, оправдава се.

Но има и повторения, каквито азъ ви цитирахъ.

Вие виждате и други текстове, въ които има нѣща, които действително така, нѣкакси, посочватъ, че е взето, но не е доведено, че е преписано, но е недопреписано. Напр., въ точка 5 на чл. 41 се казва, че съ строгъ тѣмнителъ затворъ се наказва онзи, който печата статии, които военната цензура е забранила. Коя е тази военна цензура, съществува ли, отнася ли се само до военните лица или се отнася до всички? Тайната, разгадката на това е, че законътъ, откъдето е взетъ този текстъ, съдържа цѣла една глава за цензурата въ военно време. У насъ има правилникъ за това и ние нѣма защо да сплитаме развитиѣ за законодателства.

Г-да! Трѣбва да добавя, че има процесуални постановления, които сж развитие на законодателството, което съществува отъ 1908 г., специално на производството за дѣлата по печата. Както виждате, азъ не критикувамъ до край всичко. Въ тѣзи процесуални постановления се съдържатъ и известни правила, които възбуждатъ сжщо така едно недоумение, защото основна норма не съществува. Спомена се тукъ за конфискацията. Конфискация се допуша по сега действащия аконъ, тя се допуша и по сега предлагания проектъ. Сега се урежда само процедурата. Но заедно съ туй вие ще видите разни постановления. Вие ще видите въ отдѣла, кждето се говори за забрана на разпространението — глава III, чл. 15 — че забраната се състои въ изземване на печатното произведение, дето и да се намѣри то. Това е понятието за конфискацията. Вие ще видите по-сетне единъ другъ текстъ въ чл. 59 — заповѣдь за спиране и изземване на печатните произведения. „Когато чрезъ печатното произведение се извършва едно отъ престѣпленията, изброени въ чл. 15 отъ тоя законъ, разпространението на печатното произведение се спира и последното се изземва по заповѣдь на прокурора“. Виждате една неяснотъ въ самата редакция на тия членове. Въ сжщностъ имаме спиране на печатното произведение ли, или имаме изземване — да не употребя този терминъ, който не звучи много благозвучно, конфискация? Въ сжщностъ конфискацията е последствие на изземването, но спиране на печатното произведение има ли?

Азъ мога да ви цитирамъ сжщо така и други постановления, за които нѣма защо поотдѣлно да говоря.

Има предвидени разни наказания, напр., за тайно печатарство. Какво се разбира подъ „тайно печатарство“? Който упражнява печатарство по таенъ начинъ, който не е заявилъ ли? Не, защото за онзи, който не е заявилъ, има друго наказание. Следователно, тайното печатарство е друго деяние, и ние трѣбва да го съобразимъ съ закона за защита на държавата, кждето има наказание за тайно печатарство. Вие виждате, че и въ този случай пакъ се създава една неяснотъ, която води къмъ несигурностъ въ прилагането на подобни законодателства.

Понеже времето напредва, г-да, азъ нѣма повече да се спирамъ върху тѣзи единични постановления, а ще дойда направо до заключението си.

Ако прегледаме представения законопроектъ, ще видимъ, както се излага и въ неговитѣ мотиви, че редакторитѣ му сж се въодушевлявали, вдъхновявали отъ известни чужди закони. Посочени сж тукъ най-нови закони и то такива, които съществуватъ не само въ стари демокрации, не само въ конституционни монархии, но и въ най-новитѣ създадени следъ войната републики. Трѣбва да предполагаме, че това сж най-напредничави закони по печата. Това сж законитѣ за печата на Германия, Полша, Унгария, Турция, Гърция, Чехославация и пр. Не сж поменати тукъ два закона, които въ действителностъ повече сж служили за образецъ при редактирането на тоя проектъ. На първо мѣсто е служилъ сръбскиятъ законъ за печата отъ 1925 г. Всички тия постановления, които се цитиратъ тукъ и които възбуждатъ критиката на Народното събрание, сж взети отъ съответнитѣ постановления на сръбския законъ за печата отъ 1925 г. Не мога да кажа, че въ Югославия имаме републиканско управление, за да можемъ да отнесемъ Югославия къмъ „и прочее“.

Вториятъ законъ, който е служилъ за образецъ, и който не е поменатъ, е законътъ на австрийската република, който съдържа наказателни постановления. Нѣкои части отъ настоящия законопроектъ сж били взети отъ тамъ, нѣкой сж били пропуснати. Пропусната е, напр., частта по изземванията, конфискациитѣ. Въ австрийския законъ се кава: „Ако въ сжщитѣ срокове сждътъ не одобри заповѣдта на прокурора за изземване, сжщевременно опредѣля какво обезщетение да се плати на редакцията на вестника за причиненитѣ отъ тая конфискация загуби“.

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Въ нашия законъ го нѣма.

В. Молловъ (д. сг): Въ нашия законъ го нѣма; въ нашия законъ нѣма много работи, но въ нашия законъ има постановления, които нѣма въ друго законодателство, както, напр., за препечатване чужди печатни произведения. Ние имаме законъ за авторското право, имаме и постановления въ наказателния законъ. Очевидно, въ Югославия такива постановления въ наказателния законъ нѣма. Но, понеже ги има въ тѣхния законъ за печата, и нисъ ги слагаме въ нашия законъ. Азъ не мисля, че ние бихме могли да се въодушевяваме отъ тая работа.

Действително, нашето време, а може би и нашето поколение въ чисто законодателната работа да не е проявило голѣма оригиналностъ, обаче законитѣ за печата, които сж отъ извънредно важенъ характеръ, сж закони, които би трѣбвало да съществуватъ дълги години и затова трѣбва да бждатъ добре обмислени. Забележете, че белгийскиятъ законъ е отъ 1831 г. и досега има малко допълнения. Когато ние имаме за целъ да създадемъ едно трайно законодателство, можемъ ли ние да действваме по такъвъ единъ начинъ и по тоя пътъ: да заемере само и да приспособяваме отчасти онова, което можемъ да приспособимъ, безъ едно по-подробно разискване, безъ едно по-широко, по-внимателно проучване и сглобяване на разнитѣ части? Ами тукъ има постановления, които засѣгатъ частнитѣ лица. Какъ се преследватъ провиненитѣ? По частна тѣжба на погрѣшния ли споредъ чл. 244 отъ наказателния законъ? Това не е казано.

Н. Гавриловъ (нац. л): Казано е, г. Молловъ, въ чл. 69.

В. Молловъ (д. сг): Щомъ е казано, оттеглямъ си думата. — Но има другъ въпросъ, който не е разрешенъ: когато лицето е действувало за защита на общественъ интересъ, следователно, за обществена полза, когато е действувало за запазване известни професионални интереси. Такова постановление съществува въ наказателния законъ, но тукъ го нѣма, а би могло да се добави.

Виждате, прочее, че имаме въ сжщностъ работа съ много сложни въпроси, съ състави, които се преплитатъ и пресичатъ, съ постановления, които сж заети отъ едно законодателство, различно отъ нашето; имаме постановления, които съществуватъ другаде, други — които не съществуватъ. И надъ всичко туй, пакъ голѣмниятъ въпросъ: имаме ли ние нужда отъ изключителенъ — нѣма да кажа особенъ — законъ по печата, когато въ сжщностъ мисълта, идеята на нашия основенъ законодатель е да приспособимъ и къмъ престѣпленията по печата общото законодателство? Ако то е недостатъчно, то е другъ въпросъ. Ако има нужда отъ нѣкаква промѣна на постановленията, които съществуватъ въ наказателния законъ, да стане. Но всичко онова, което не може да се отнесе специално къмъ печата, трѣбва да отиде въ наказателния законъ, и тамъ ще видимъ по какъвъ начинъ, въ какви предѣли ще даваме защита и на семейството, и на морала, и на религията и на другитѣ устои на днешното общество и на днешната държава, както и да видимъ по какъвъ начинъ тая защита целесъобразно може да бжде дадена. Ние трѣбва да внимаваме, г-да, заради туй, защото и сждилищата се намиратъ често пѣти подъ впечатлението, че законодательтѣ е гледалъ повърхностно на своята задача и че е създадъ едно право, което не може да бжде приложено и което тѣ ще трѣбва да прилага съ дълги мотиви и може би съ противоречиви решения. Нѣкои общи постановления, когато тѣ не сж ясни — както цитираниятъ отъ менъ чл. 56 — могатъ да създадатъ основания за недоразумения. Следователно, законодательтѣ трѣбва да бжде внимателенъ и ясенъ.

Проектътъ, който е представенъ, споредъ нашето разбиране, не е съгласенъ съ основния законъ въ тѣзи постановления, които образуватъ неговата сжщностъ, а въ другитѣ му постановления той не е ясенъ, не е прецизенъ.

Азъ не бихъ могълъ да свърша съ едно заключение, че ние го приемаме по принципъ. Не, ние не го приемаме по принципъ и азъ мисля, че и комисията по Министерството на правосъдието съ този законопроектъ мжно може да се справи. Той ще трѣбва да се върне въ кодификационната комисия, която има много повече време и спокойствие да го преработи основно. И когато го преработи и постави въ съгласие съ идеитѣ, изказани тукъ, и съ респективнитѣ постановления на нашето общо законодателство, тогава да ни се представи за разискване, но не като специаленъ законъ по печата, съ подобни стѣснения, ограничения и формалности, а като едно измѣнение въ съществуващитѣ постановления въ углавното сждо-производство и въ общия наказателенъ законъ, следова-

телно, да се тръгне въ пята на едно зачитане на нашия печат, на едно уважение на неговата свобода.

Нашият печат въ последно време е успял да се издигне. Който помни какъв е бил нашият печат преди 20 години, той може да посочи сега на ежедневни издания, които правят чест на България. Съществуват и нѣкакви случайни вестничета по нѣкой път, които се употребяват за цели, които нѣма какво да ви ги изброявамъ. Но нѣкои казватъ: съществува револверна преса, сензационна преса, жълта преса! Вие съ този законъ тѣхъ нѣма да ги униожите, а ще въздействувате върху редовния печат, който ръководи общественото мнение, свободата на който трѣбва да зачитаме и която, ако не зачитаме, ще дойдемъ до други последици, за които сега нѣма що да се говори. Ние сме противъ тоя законопроектъ. (Ръкоплъскания отъ сговориститѣ)

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представител г. Петко Чорбаджиевъ.

П. Чорбаджиевъ (д): Отказвамъ се

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има думата народниятъ представител г. д-ръ Георги Димитровъ.

Обаждаатъ се: Нѣма го.

С. Мошановъ (д. сг): Той си има група и следва да говори.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Нѣма записани други оратори. Обявявамъ списъка на ораторитѣ по законопроекта за печата за изчерпанъ.

С. Мошановъ (д. сг): Тогава да се даде думата на г. министра, за да не ставате пишманъ като по отговора на тронното слово.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Какво ще ставаме пишманъ? Нали виждате — оратори нѣма!

С. Мошановъ (д. сг): Вие сте правъ, г. председателю!

Н. Кемилевъ (д. сг. Ц): Въпросътъ е много интересенъ, но нѣма г. министъръ-председателътъ, който ще трѣбва да чуе мотивитѣ на г. министра на правосъдието.

Н. Гавриловъ (нац. л): Шо като го нѣма! Ще се прекратятъ дебатитѣ и ще се свърши работата.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Да се мине къмъ друга точка отъ дневния редъ.

Министъръ Д. Върбенковъ: Г. председателю! При това положение, моля да се вдигне заседанието за утре.

В. Молловъ (д. сг): Преди мене имаше записани двама оратори. Вториятъ не говори. Ораторитѣ отъ другитѣ групи сега не сѣ тука. А азъ зная, че отъ социалистическата група ще говори г. Чешмеджиевъ. Нѣма ги, като навърно мислятъ, че заседанието нѣма да продължи.

Ц. Бръшляновъ (д. сг. Ц): И нашата група ще се изкаже.

Д-ръ Т. Кулевъ (д. сг. Ц): 25 минути оставатъ до 8 ч. Защо да говоримъ сега? Прекратете дебатитѣ и да остане утре да се изкажатъ групитѣ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Да отложимъ въпроса за следното заседание, когато ще се изкажатъ групитѣ.

Министъръ Д. Върбенковъ: Да се прекратятъ дебатитѣ и да се вдигне заседанието.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Има предложение да се вдигне заседанието. За утрешното заседание предлагамъ следния дневенъ редъ:

Трето четене законопроектитѣ:

1. За разрешаване на Русенската градска община да сключи заемъ.

2. За подпомагане оризопроизводството въ България.

3. Първо четене законопроекта за етажната собственостъ.

Одобрение предложенията:

4. За одобрение решенията на Международната организация на труда, взети въ XI-та сесия на общата ѝ конференция въ Женева презъ 1928 г.

5. За одобрение VIII-то постановление на Министерския съветъ взето въ заседанието му отъ 19 августъ 1932 г., протоколъ № 67 — относно наредбата за подпомагане земеделѣлскитѣ стопани въ Кулската и др. околии, пострадали отъ градушка и ръжда по пшеницата презъ 1932 г.

Първо четене законопроектитѣ:

6. За печата — продължение разискванията.

7. За Централенъ съветъ по измѣрванията въ България.

8. Докладъ на комисията по провѣрка на изборитѣ.

9. Първо четене предложението за измѣнение нѣкои членове отъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание.

10. Докладъ на прошетарната комисия.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Значи, по законопроекта за печата групитѣ ще се изкажатъ утре.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Азъ обявихъ, че листата на ораторитѣ е изчерпана, по зѣмане на записани. Какво ще реши Камарата утре, това е друга работа.

Х. Статевъ (д. сг. Ц): Но туряте ли законопроекта на дневенъ редъ?

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Туря се на шеста точка.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Въ всѣки случай групитѣ не сѣ изказали всички.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Азъ канихъ господата да взематъ думата, ...

Б. Смиловъ (нац. л. о): Групитѣ не сте канили.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: ... и обявихъ, че дебатитѣ сѣ прекратени.

Б. Смиловъ (нац. л. о): За групитѣ нищо не сте обявили.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Никой не е длъженъ да кани групитѣ, когато дебатитѣ не сѣ прекратени по предложение за прекратяване. Отъ всѣка група своевременно трѣбва да се запише ораторъ. Азъ обявихъ изчерпана листата на ораторитѣ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Шомъ не сѣ изказали 10 души, не можете да прекратявате дебатитѣ. А пъкъ и следъ като ги прекратите, ораторитѣ на групитѣ, които не сѣ изказали, могатъ да взематъ думата.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Това е работа, която Камарата ще реши. Азъ съмъ обявилъ прекратяване на дебатитѣ по зѣмане желаещи оратори да говорятъ. Какво ще реши Камарата, то е нейна работа.

Ц. Бръшляновъ (д. сг. Ц): Утре ще решимъ.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Който отъ г. г. народнитѣ представители приематъ дневния редъ за утрешното заседание така, както го съобщихъ, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Д-ръ Н. Думановъ (нац. л. о): Г. председателю! Моля да ми кажете, кога ще бѣде сложено на дневенъ редъ мостото запитване?

Председателствуващъ Н. Шоповъ: (Къмъ министъръ Д. Върбенковъ) Г. министре! Ще отговорите ли въ петъкъ?

Министъръ Д. Върбенковъ: Утре ще съобща.

Председателствуващъ Н. Шоповъ: Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 19 ч. и 40 м.)

Подпредседателъ: **Н. ШОПОВЪ**

Замѣстникъ-секретаръ: **Н. ГАШЕВСКИ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **Д. АНТОНОВЪ**